I list za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETAREC

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju ki se nahaja poleg vašega naslova, priloženega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (509) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 508. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 5. JUNIJA, (JUNE) 1917. LETO (VOL.) XII.

Sodrug Spargo — izstopil iz stranke.

Sodrug John Spargo je izstopil iz izvrševalnega odbora in iz Socialistične stranke v Ameriki sploh.

To je tako važen dogodek, da bi moral o njem zelo temeljito razmišljati vsak socialist v tej deželi, če je res socialist, ne pa meh, napihan s kupčkom fraz, med katerimi so nekatere morda socialistične, vse druge pa anarhistične, krščanske, tolstojevske, sentimentalne, in kdove kakšne še, tako da ne more biti njih zmes nič druzega kakor konfuznost.

Seveda ni zelo nenavadna reč, da izstopi kdo iz te ali one stranke, iz te ali one organizacije. Toda resignacija sodruga Spargota je zelo velika reč, kajti Spargo je eden izmed tistih, zelo maloštevilnih ljudi v tej deželi, ki resnično poznajo socializem, ki ga znanstveno pojmujejo, kakor ga je treba pojmovati, ki socialistično mislijo in uravnavajo svoje delo po resničnih socialističnih načrtih. Izstop takega moža iz stranke pomeni, da mora biti v stranki nekaj napačnega in da morajo biti napake globoko segajoče. Kajti zaradi malenkostnih osebnih nasprotij, zaradi malopomembnih različnih nazorov o dnevni taktiki ne zapušča mož kakor Spargo vrst, v katerih se je tako dolgo bojeval.

Resnično, v ameriški socialistični stranki je kriza, in priznavati je treba, da je huda kriza. Baš izstop sodruga Spargota bi moral odpreti oči vsem, ki so doslej mižali in niso hoteli spoznati katastrofe, ki grozi socialističnemu gibanju v tej deželi.

Zakrivili so to krizo fanatiki st. louiške večine, ki imajo sicer dobra pluča in znajo kričati, katerim pa ni socializem nikdar zašel v krt in meso. Če ta večina še zdaj ne spozna smrtnega greha, ki ga je storila s svojim protisocialističnim frazerstvom, tedaj pade nanjo odgovornost za vse zlo, ki neizogibno pride iz njenega površnega, praznega, radikalno donečega, pa v resnici popolnoma votlega fanatizma.

Najbolje ilustrira ves položaj pismo, ki ga je sodrug Spargo poslal glavnemu tajniku stranke sodrugu Germerju, da z njim obrazloži svoj korak. Priporočali bi vsakemu sodrugu, da prečita to pismo natančno, ne le besede, ampak tudi misli; kdor stori to z dobrim namenom, bo moral spoznati, da je zadnji čas za povratek k pravim načelom znanstvenega socializma. Prvo in najnujnejše je to, da se pri splošnem glasovanju pobije tisto klavrno, konfuzno zmašilo, ki se imenuje izjava večine in ki bi bilo najžalostnejše izpričevalo duševnega uboštva za vso stranko. Nesocialistični značaj te krparije je najbolje ilustriran v Spargotovem pismu.

To pismo se glasi:

Old Bennington, Ill.
30. maja 1917.

Narodnemu tajniku Socialistične stranke, 803 W. Madison Str., Chicago, Ill.

Cenjeni sodrug!

Po dolgem in resnem razmišljanju sem sklenil resignirati iz narodnega izvrševalnega odbora in od članstva v Socialistični stranki. Bodi tako prijazen in naznani ta sklep mojim kolegom in preostalim članom izvrševalnega odbora.

Čutim, da ne morem storiti tega koraka brez primernega pojasnila za sodruge. Opravičeni so poznati moje razloge za izstop iz stranke in moje namene, kolikor se nanašajo na stranko, pa tudi popolno pojasnilo od moje strani, ki morda prepreči mnogo nesporazumljenja v bodočnosti.

Povem predvsem, da izstopam iz stranke brez vsake nevolje ali osebne netečnosti. Napram Tebi in napram vsem sodrugom v narodnem uradu in vsem članom izvrševalnega odbora sem vedno gojil in čutim tudi sedaj popolno spoštovanje in iskreno prijateljstvo. Z ozirom na razdraženi ton diskusije, ki se pravkarvodi v stranki, smatram za potrebno, da naglasim to. V mojih doneskih k diskusiji o našem stališču napram vojni prav pogostoma nisem soglašal s tem, kar se smatra za stališče večine. Kar sem hotel reči o stranki in o njenem stališču, sem dejal v okvirju stranke. Nisem namenoma napadal posameznikov. Če se je pa v katerem slučaju zdelo, da sem storil tako, tedaj resnično obžalujem in prosim napadane, naj sprejmejo moje zagotovilo, da je bil tak namen daleč od mene. Od vsega, kar sem spoznal v življenju, cenim najbolj sodružtvo mož in žen v socialistični stranki v dolgi dobi let, in pri izstopu iz stranke ne bi hotel kršiti te izkušnje ne z eno besedo bridkosti ali očitanja.

Moj izstop iz stranke ne pomeni, da sem se odrekel socializmu. Moje socialistično prepričanje ni bilo nikdar trdnejše, nego je sedaj. **Kakor vedno sem sedaj socialist, mednaroden in protimilitaristično.** Izstopam iz stranke, s katero sem bil spojen od njene ustanovitve in v kateri sem imel čast zastopati po volji članstva najvišje urade, ker sem trdno prepričan, da **je nehala biti primerno sredstvo za napredek socializma.** Tekom let mi je postalo žgoče jasno, da je socialistična stranka skoraj največja ovira socialističnega napredka v Ameriki.

Pravi vzrok moje resignacije je seveda temeljni spor med večino narodnega izvrševalnega odbora — in kakor se zdi večino članstva — in med mano glede na vprašanje stališča, sprejetega od stranke v sedanjih okoliščinah. Ali kakor veš Ti in mnogo članov stranke, imamo tudi druge, resne spore iz dobe pred vojno.

Od začetka vojne se je postavila stranka dejansko na stališče osnovno nevtralnega, neameriškega, a — progermanskega programa. Dobro vedoč, da bo vsak odkritosrčni pacifist, ki kritizira vojno ali nastopa proti njej, imenovan "progermanski" in bo eventuelno izpostavljen persekuciji, sem se branil porabiti ta izraz in dodajem, da ni bilo po mojem nazoru (izvzemši nekoliko neljubih slučajev) nobenega zavednega zagovarjanja nemške stvari kot take. Dejansko pa je bila takoj od začetka vojne stranka kot celota takorekoč soglasno na strani Nemčije. Izrazi in dejanja narodnega izvrševalnega odbora, narodnega odbora in našega tiska so bili postavljeni v pozicijo, da so odobravali vse, kar so zahtevali nemški zunanji uradi in se postavljali proti vsemu, proti čemur so se postavljali nemški zunanji uradi. Ponavljali smo vse mizerne fraze in izgovore nemških državnikov in molčali smo o vprašanjih, o katerih je bil morda v interesu Nemčije.

O resničnosti tega ni mogoče dvomiti. V času, ko je nemški zunanji urad pozival vlado Zedinjenih držav, naj svari svoje državljane, da ne potujejo na ladjah, ki plujejo v gotove dežele in je odrekal zaščito za tiste, ki ne ubogajo te zahteve, je nastopila naša stranka z enako zahtevo. A ko so Nemci zahtevali, naj prepove naša vlada izvoz vsake municije in živil, smo izrekli enako zahtevo kot glavno točko svojega stališča brez obzira na to, da bi tako načelo, če bi bilo od vseh narodov splošno sprejeto, preden nastopi doba splošnega razoroženja, navalila temu in vsem drugim narodom kolosalen militaristično sistem. Pozneje, ko so bili prekinjeni diplomatični stiki in je bila vojna neizogibna, je ponovil naš ožji odbor to nemško zahtevo. Po naključju okoliščin ga je izrekel tudi Jeremias O'Leary v New Yorku.

Mnogo naših prvih govornikov in žurnalistov je netečno opravičevalo izdajstvo mednarodnega socializma od strani nemške večine, molčali so pa vpričo okrutnosti, ki so se vršile v Belgiji, kakor bi si želeli najlojalnejši podaniki hohenzollernske dinastije. Naša takozvana protivojna izjava je bila, kakor sem že prej pokazal, izogibajoče se opravičevanje nemškega postopanja in mednarodne anarhije.

O resoluciji, ki je bila sprejeta na konvenciji v St. Louisu, sem dosti pisal v časopisju stranke v New Yorku. Dovolj je, če pravim, da stranke v New Yorku. oDvolj je, če pravim, da je ta resolucija po mojem nazoru **izdajstvo temeljnih načel mednarodnega socializma;** da je zelo nepravilna v svojih izrazih, kolikor se tiče dejstev in resničnih dogodkov in da obsega delaven program, ki lahko uniči socialistično gibanje v tej deželi in napravi iz njega izreka samega žalitev ameriškega ljudstva.

Kaj drugega je izjava, da se sedanja vojna, ki se vodi med dvema skupinama držav, "ne tiče delavstva", kot **izdajstvo sprejetih načel mednarodnega socializma?** Kaj je, če se pravi, da je edini boj, v katerem je delavstvo opravičeno prijeti za orožje, socialni boj in da so zato vsi boji za narodno neodvisnost neopravičeni, druzega, kakor zatajitev narodnosti, brez katere ne bi moglo biti mednarodnosti?

Ali ni to temeljna ločitev od Marxovega in Engelsovega, Liebknechtovega in Jauresovega socializma, če se zahteva od belgijskega delavstva prav tako kakor od nemškega, naj "odreče svoji vladi vsako podporo?" Ni li jasno, da je bila belgijska vlada pri obrambi svoje dežele in svojega ljudstva zoper neopravičeni nemški napad opravičena do podpore vseh belgijskih socialistov na podlagi socializma in da bi se bili morali nemški socialisti na vso moč upreti strahopetni kršitvi suverenitete mirnega in prijateljskega soseda od strani svoje vlade? Trditi nasprotno se pravi postavljati socializem v nasprotje z moralnim zmislom človeštva. Celo Bethmann Hollweg, priznavajoči težko krivico nad Belgijo, je v neopaženem trenotku pokazal bistrejšo ocenitev temeljev mednarodnega socializma, kakor naša narodna konvencija.

Resolucija, sprejeta na konvenciji, ki bo najbrže odobrena od članstva (mi upamo, da ne; op. ur.), pravi, da "v vsej moderni zgodovini ni bilo manj opravičene vojne od te, v katero vstopa Amerika." Pri misli na francosko-prusko, na versko, na mizerno, za kradež dežele sproženo italijansko-turško vojno v Tripolitaniji, kar je le nekoliko modernih vojn, se pride do zaključka, da je ta izjava prej posledica histerične nego historične misli.

Od začetka te vojne sem verjel in naravnost govoril, da posluži interesom civilizacije in mednarodnega socializma najbolj poraz centralnih sil. Verjel in govoril sem, **da bi bila zmaga nemškega militarizma največja katastrofa za civilizacijo in resna ovira mednarodnega socialističnega gibanja ter strašna nevarnost za Zedinjene države in njih demokratične institucije.** Ne glede na množino zapletenih diplomatičnih aspiracij sem gledal na to vojno od začetka kot na **konflikt med militaristično avtokracijo in demokracijo.** Povsem dobro se zavedam, da imajo dežele, ki se bojujejo proti Nemčiji, svoj militaristični sistem in da ni nobena med njimi, ne izvzemši Zedinjene države, popolnoma demokratična. Vendar pa tudi vem, da predstavlja **Nemčija duha posebnega in nenavadnega militarizma,** in da predstavljajo zaveznške dežele duha demokracije v večji meri kakor Nemčija ali katerakoli njenih zaveznic.

Naravno je, da sem bil, ko sem izrazil te nazore, imenovan prijatelja zaveznikov, in razlagalo se je to s tem, da sem bil rojen in vzgojen na Angleškem. Podtikalo se mi je, da je moje narodno čuvstvo premagalo zmisel za mednarodnost. Na drugi strani so pa tisti, ki so stali na nasprotnem stališču ter bodisi opravičevali ali branili dejanja Nemcev, ali naglašali za ameriško stališče, da so v imenu nevtralnosti zahtevali ukrepe, ki so se vjemali z načrti Nemčije in ki so jih res zahtevali diplomatje centralnih cesarstev, glasno izrekali svojo neodvisnost od nacionalnih predsodkov, kljub temu, da so po rodu in pokoljenju tudi tujci.

Kar se tiče moje osebne zgodovine, sem bil rojen v Angliji in bilo bi nezmiselno trditi, da ni imelo moje angleško rojstvo, vzgoja in stiki nikoli nobenega vpliva name v tej vojni. Vsak človek, ki bi trdil kaj takega, bi moral popolnoma ignorirati zelo važni psihologični proces podzavesti. Lahko pa pravim, da sem se od začetka vojne trudil gledati na vojno ne z narodnega, ampak z mednarodnega stališča. **Ne enkrat se nisem vprašal: "Kaj je najbolj uspešno za interese Anglije?", ampak vedno mi je bilo v mislih vprašanje: "Kako bo najbolje posluženo mednarodnemu socialističnemu gibanju?"** To je po mojem prepričanju resnično mednarodno stališče.

Mednarodnost ni protinarodnost. Mednarodnost predpostavlja narodnost. Ona je posredovalka med narodi. Ohranitev narodne skupnosti in neodvisnosti je nujen pogoj mednarodnosti. (To naj bi se malo natančneje naučili nihilisti, ki se v prevzetnosti svoje ignorance postavljajo kot "čisti" socialisti. Tako so namreč "čisti," da so se "očistili" vsega, kar je v resnici socialistično, pa bi radi socializem zastrupili s svojim krščanskim anarhizmom. Op. ur)

To načelo se ni v našem gibanju doslej nikdar resno tajilo. Po njem smo uravnavali svoje stališče. Iz tega razloga smo bili vedno na strani malih narodov v njihovem boju za neodvisnost. Podpirali smo ljudstvo na Irskem, Finskem, Poljskem, Češkem in v Indiji v njihovih bojih za narodno neodvisnost. Sedaj se zahteva od nas, **naj se odpovemo historičnemu socializmu in sprejmemo doktrino, da je narodno edinstvo in narodna neodvisnost brez cene, če ne celo napačna, in da delavci greše, če jo branijo. Razume se samo ob sebi, da služi taka propaganda izvrstno namenom napadajočih militarističnih sil.**

Ko sem prostovoljno prišel v to deželo, ker se mi je zdelo, da mi nudi boljšo priliko za delo, kakor moja rodna dežela, so prinašale pravice in koristi, ki sem jih pridobil, gotove obvezznosti napram temu narodu s seboj; in ko sem pozneje postal državljan, sem storil to brez vsakega pridržka. Odklanjam trditev, da nasprotuje lojalnost napram temu narodu resnični mednarodnosti. Lojalna podpora tega naroda v sedanji vojni se strinja s temeljnimi institucijami, brez katerih ne bi moglo biti svetovne organizacije socializma. Ne gre za lojalnost napram vladarja ali vladi, ampak za lojalnost napram temeljnim institucijam ameriške demokracije, ki je, četudi nepopolna, vendar najbolj napredna na vsem svetu.

Izstop iz socialistične stranke ni bil zame lahka reč. Več kakor četrt stoletja, od mojega mladeništva, sem stal v vrstah organiziranega socialističnega gibanja. V njem je obseženo vse moje prijateljstvo in ločitev od tega pomeni praktični začenjati novo življenje. Če bi bil mogel obvarovati svojo intelektualno integriteto in izogniti se žrtvi, ki jo moram doprinesti, bi bil storil tako. Upiral sem se temu, dokler sem se mogel, toda prisiljen sem bil do sklepe, da ne morem častno ostati v stranki.

Upam pa, da najdem še dosti prilike za delo za socializem. S posredovanjem dijaške socialistične stranke, bom nadaljeval razširjanje socialističnih načel kakor prej, v minolih letih. Delal bom za napredek resničnih socialističnih ukrepov v vsaki smeri, kjer najdem priliko za to. Če se pa, kakor upam, izmed tisočerih sodrugov, ki so v zadnjih petih ali šestih letih izstopili iz stranke, ustanovi nova organizacija, prosta tesnega dogmatizma in še tesnejše taktike, ki so paralizirale socialistično stranko, vstopim vanjo in jo pomagam po možnosti povzdigniti.

William Morris je pred triintridesetimi leti napisal: "Ne morem še upati, da ustanovimo socialistično stranko, ki začne delati v naši dobi, namesto navadne teoretične družbe." Mislim, da je prišla doba za tako stranko. Razmere so danes zrele za reorganizacijo socialno demokratičnih sil v tej deželi na trdnem programu demokratične javne lastnine, ki združi vse, ki hočejo pomagati pri ustanovitvi industrijalne demokracije. Vsako gibanje za tem namenom bom na vse načine podpiral in v njem sodeloval.

S prijateljskim pozdravom in z željo vsega dobrega Tvoj iskreni, Spargo.

* * *

Izstop sodruga Spargota je neprecenljiva izguba za stranko. Obenem je to memento za vso stranko, da temeljito revidira svojo taktiko in vse svoje počenjanje in najde pravo pot znanstvenega, materijalističnega socializma, s katere je klavrno zablodila.

Socialistična stranka v Ameriki ima prav malo sodrugov, ki bi bili v socialistični teoriji temeljiti podkovani. V Ameriki je v vseh rečeh mnogo površnosti, in ta bolezen se je lotila tudi socialistične stranke. Prav tako se tukaj zelo šopiri individualizem, in tudi to je zašlo v stranko, tako da razlaga vsakdo socializem po svoje. Pri tem ne dobi največ veljave tisti, ki največ ve, ampak tisti, ki je najbolj predrzen in ki najbolj kriči. Naglaša se pač neprenehoma demokracija, resnično se pa uganja najbolj demagogija, s katero se socializem potvarja in diskreditira.

Vedno je bila stranka ponosna na to, da stoji na znanstvenih temeljih. In res more doseči svoje cilje le tedaj, če uredi svoje delo po znanstvenih načelih.

Znanost pa zahteva **znanje.** Kdor ne pozna socializma do njegovih temeljev, se ga mora učiti, ne pa da odloča iz prazne buče o življenskih vprašanjih stranke in proletariata. Takozvani "zdravi razum" je prazna fraza in ne pomeni prav nič; le za izgovor služi nevednežem, ki si domišljajo, da s svojo premodro glavico lahko zakrijejo vse neznanje. Prav tako ni "dobro srce" za socializem niti centa vredno.

Resnica pa je, da vlada že nekaj časa v stranki neznanje namesto znanosti in o najvitalnejših vprašanjih sa ne posluša glas tistih, ki kaj vedo, ki predvsem resnično poznajo socializem, ampak osladne pridige prerokov, ki apelirajo na sam sentiment, na samo čuvstvo in bi na ta način radi postali popularni. Pri tem lahko napravijo svoje osebe popularne, nikakor pa ne popularizirajo socializma. Tako so napravili iz socialistične stranke sekto, ki si ne more priboriti političnega vpliva, vsled česar ne more storiti za proletariat, kar bi morala, in namesto, da bi napredovala v pravo politično stranko, nazaduje.

Sodrug Spargo ima žal zelo prav, da postaja socialistična stranka v Ameriki boljinbolj zapreka socializma, namesto da bi bila njegova pospeševalka. In če ne revidira svoje kratkovidne, popolnoma zgrešene taktike z ozirom na sedanjo vojno, tedaj ne bo kmalu za groš več vredna od komedijaške S. L. P.

Sodrug Spargo spada v malo število tistih, ki v Ameriki res kaj razumejo o socializmu, ker ga poznajo **znanstveno,** ne pa "iz prakse" ali "iz dobrega srca" In po napadih, ki so leteli nanj od najbolj nepoklicanih ljudi, v mnogih slučajih od popolnih ignorantov, je razumljivo, da se je odločil za usodepolni korak.

Toda ta korak je globoko obžalovati, ker bi stranka krvavo potrebovala še nekoliko Spargotov, ne pa da jih moralno peha iz svoje srede.

Sodrug Spargo označuje v svojem pismu možnost, ki leži pred nami: Ustanovitev nove socialistične stranke, ki bo hotela biti res stranka, ne pa sekta. To bi pomenilo razkol. In če bo stranka res delala še nekaj časa s socializmom tako kakor živa, ki tepta svojo pašo, postane tak dogodek neizogiben.

Mi ga ne želimo. Toda če se hoče to preprečiti, mora stranka res postati socialistična in se odreči vse tiste demagogije, ki je bila zanešena vanjo. Če se to ne zgodi, tedaj je popolnoma naravno, da jo zapuste vsi tisti, ki ne trpe, da bi se s socializmom delalo kakor svinja z mehom in da bi se marksizem potopil v konfuznem anarhizmu.

V ta namen je predvsem potrebno, da se čimbolj globoko pokoplje spakedrana "Izjava večine" s st. louiške konvencije, ki bi bila sramota za stranko, če bi ostala kot dokument v njeni zgodovini. Izjava manjšine, kakorkoli je nepopolna, vendar omogoči, da se popravijo velike napake, ki so bile storjene, zlasti da se pride v temeljiti diskusiji do pravega, resnično socialističnega pogleda na svetovni položaj, na vojno in na življenske interese proletariata.

Ali naj stranka res izgubi vse svoje najboljše duhove? Spargo je bil eden med njimi; že pred njim je zapustilo stranko iz podobnih razlogov nekoliko dobrih glav. In če pojde še nekaj časa tako dalje, bo stranka kmalu telo brez možganov. Ako se hoče to preprečiti, je treba možganom dati njih pravo funkcijo; treba je napraviti kraj z demagogijo; treba je spraviti socialistično znanost do veljave. In v ta namen je najprej treba napraviti velik in debel križ čez izjavo večine, ki ni nič druzega, kakor klavrna satira znanstvenega socializma. Le tedaj se bo mogla stranka tako konsolidirati, da postane resnična stranka, da pospeši razvoj socializma in postane sposobno sredstvo za praktičen boj zoper kapitalizem in za uveljavljenje socializma na tem, ne pa šele na drugem svetu.

Državljanska vzgodja.

Po Evropi se že nekaj časa javnost mnogo peča z vprašanjem državljanske vzgoje, predvsem z vprašanjem, kako naj ljudska šola z poglobitvijo vpogleda v sedanji gospodarski, državni in pravni red pripravi dorastajoči ljudski rod za izpolnjevanje državljanskih pravic in dolžnosti. Tupatam se javlja to tudi v Ameriki.

Stara razredna država, fevdalna in absolutistična, ni poznala državljanov v sedanjem zmislu besede: prebivalci državnega ozemlja so bili podložniki. Tudi vladajočim stanovom in razredom podeljene politične pravice niso bile državljanske pravice, temveč stanovski in razredni privilegiji v nasprotju s politično brezpravnostjo ljudskih množic. Ljudstvo je bilo skozinskoz izključeno od političnega življenja, od zakonodaje in od uprave javnih zadev.

Državljane, prebivalce s političnimi pravicami srečamo stoprav v moderni ustavni državi, ki sloni vsaj po teoriji na "enakopravnosti vseh", dasi tudi moderna razredna država ni izvedla nadasi tudi moderna razredna država ni izvedla nadasi tudi moderna razredna država ni izvedla nad

Delavstvo in zdravje.

Zdrava pamet pove človeku, da mora biti med materijalnimi razmerami in ljudskim zdravjem zveza. V kapitalistični družbi velja vsaka reč denar, tudi zdravje in vse tisto, kar je za zdravje potrebno. Preiskava, ki jo je vodil javni zdravstveni urad za industrijsko komisijo, je pokazala, kako se izraža denarna izguba na tem polju. Poprečno izgubi vsak delavec v Zedinjenih državah po devet dni na leto vsled bolezni; svota vsled tega izgubljenega zaslužka in izdatkov za zdravila pa znaša sedemstopetdeset miljonov dolarjev na leto.

Preiskava je dalje dognala, da bi se velik del bolezni lahko preprečil. Največji odstotek smrtnih slučajev je med najslabše plačanimi delavci.

Poročilo pravi, da polovica delavcev v Zedinjenih državah ne zasluži dovolj, da bi mogli živeti v zdravih razmerah in si trajno ohraniti zdravje. Nadalje pravi poročilo, da so bolezni velik vzrok brezposelnosti in da pomnožujejo armado bednih in obupanih.

Vse to se pravzaprav razume samo po sebi. Kdor premalo zasluži, se ne more tako hraniti, da bi ostal krepak. Oslabljeno telo ne more tako kljubovati napadom bolezni kakor močno. Nezadostna plača ne dovoli človeku, da bi si poiskal stanovanje, kakršno bi potreboval; stanovanje, ki je po ceni, pa navadno ni le manj lepo in udobno od dražjega, temveč tudi manj zdravo. Tudi kakšna da je obleka, kajpada ni vseeno pa zdravje.

Najslabše plačani delavci imajo navadno najdaljši delovni čas, Delo najbolj izčrpa njihovo telo, prilike, da bi nadomestili izgubljene sile, imajo po najmanj. Vsi pogoji, ki jih zahteva bolezen, se zbirajo pri njih. Torej ni treba veliko vprašcvati, zakaj je umrljivost med njimi največja.

Kapitalistična družba je pa kulturna.

Vpričo poročila zdravstvene oblasti postaja človeku še bolj nejasno, kaj je pravzaprav kultura. Polovica delavcev v Zedinjenih državah ne more živeti tako, da bi si obvarovali zdravje. Razmere, v katerih mora živeti vsled prepičlega zaslužka, torej menda niso kulturne. Polovica ljudske mase ne živi v kulturnih razmerah — in družba pravi vendar, da je kulturna. Kdo razvozlja to protislovje?

Sedemstopetdest miljonov dolarjev na leto izgubi delavstvo zaradi bolezni. Ker prentalo zasluži, ga nadlegujejo bolezni; ker boleha, ima še od prepičlega zaslužka 750,000,000 dolarjev izgube. To so strašne številke.

Ali nekaj je še hujšega. Najusodepolnejša bolezen, katere zdravstvena oblast ni preiskala, je duševna slepota in topost mišljenja med delavstvom. Če bi se to ozdravilo, bi tudi druge bolezni kmalu izginile.

Če se zdravstvena oblast ni lagala — in tega ni misliti, ker pač ni imela razloga za to — so prenizke plače krive vsaj velikega dela bolezni. Kdor pa zna šteti vsaj do pet, mora sklepati, da bi boljše plače odpravile veliko bolezni in obvarovale delavstvo velikih izgub. In če ljubi delavstvo zdravje, bi se moralo potegovati za boljše plače. Za to pa bi se moralo organizirati.

Ker pa vemo, da pomenijo višje plače le začasno in relativno zboljšanje, bi moralo misliti delavstvo še dalje in tudi iti dalje. Izkušnja uči, da sledi boljšim plačam podraževanje potrebščin. To se more preprečiti le tedaj, če postanejo producenti — delavci — sami gospodarji produktov, ki so jih izdelali in ki jih potrebujejo za svoj konsum. In to morejo biti le tedaj, če so gospodarji delovnih sredstev.

Ali če pride na delavca bolezen, pa pravi, da je to božja volja, in če umrje, pa se tudi pravi, da je to božja volja, se ne morejo razmere zboljšati.

Tuberkuloza n. pr. ni božja volja, ampak bacili, neznansko majhne, ali silno zanikrne živalice. Teh bestij je toliko, da jih ni nihče varen. Najbrže ni človeka na svetu, ki jih še ne bi bil imel v svojem telesu. Ali močno telo se niti ne zmeni zanje; njegov organizem jih premaga kakor majhen nahod. Sestradano, oslabljeno telo se jim pa ne more upreti; naselijo se v njem in se množe z neznansko hitrostjo, pa se gosté v njem, dokler ga ne uničijo.

Ali če opazi o pravem času, kaj se godi v njegovih pljučih, mu ni treba pošiljati po pogrebnika. V prvih stadijih se jetika ozdravi. Niti glave si ni treba veliko beliti zaradi medicin. Lę telesu je treba pomagati, da se dovolj okrepča, pa samo premaga napadalce. Čist zrak, solnce, zdravo stanovanje in dobra hrana — to je vse, česar je treba.

Ampak to je tisto: Zrak, solnce, stanovanje, hrana — to pomeni v kapitalistični družbi denar. To se pravi: Če imaš dosti denarja, ozdraviš; če ne, te vzame vrag.

Kapitalist zna ceniti svoje zdravje. Pred vsem mu ne groze bolezni tako kakor delavcu, in če ga zapravi, je to v večini slučajev zakrivil z neumnim načinom življenja; če se n. pr. želodcu preveč naklada, se prav tako lahko oboli, kakor če se mu ne daje, kolikor potrebuje. Ali če že oboli, ima kapitalist vso mogočo nego, najboljša zdravila in najugodnejše pogoje za okrevanje. Kaj je njemu, če mu pravi doktor, da mora iti v Egipt ali pa v Karlove vari? Toda če pravi delavcu: Za pet ali šest mesecev morate iti na jug, nič ne smete delati in vsake skrbi se morate iznebiti, je to največja ironija.

Ogromno število tudi umira prezgodaj, ne zato, ker so neozdravljivi, ampak zato, ker nimajo denarja. In družba, v kateri se to godi, se imenuje kulturna!

Kaj se bojuje socializem res samo "za vanp"? Stoinsto tisoč ljudi bi si lahko ohranilo zdravje in podaljšalo življenje, če bi bila družba tako urejena, da bi vsak njen koristni član lahko dobil vse, kar zahtevajo njegove potrebe, to se pravi, če bi bila socialistična. Krepko in zdravo ljudstvo bi dobili, ki bi lahko rodilo zdrav in krepak zarod. In v zdravejših telesih bi bili lahko zdravejši duhovi. Tedaj bi družba lahko postala kulturna.

Ali delavstvo mora to hoteti, delavstvo se mora naučiti ceniti svoje zdravje in spoznati, da si ga more pridobiti le s svojo močjo.

Položaj indijanskega plemena.

Splošno je o Indijancih razširjeno mnenje, da propadajo in ginejo, in da ni več daleč dan, ko bodo popolnoma izumrli. To mnenje se opira na izkušnje iz preteklosti, ko je indijansko pleme v resnici rapidno propadalo in je posebno v severni Ameriki izgledalo, kakor da jim je usojen neizogiben pogin.

Dobri poznavalci razmer pa izjavljajo, da se je to popolnoma izpremenilo in da ne drvi indijansko pleme danes v brezdno, temveč da drži njegova pot navzgor.

Pijani Indijanec, ki ni nič druzega kakor lenuh, ali je pa jetičen — pravijo — izgine, ali na njegovo mesto pride delaven, zdrav in industrijski Indijanec, ki bo pomagal ustvarjati in bo užival splošno bogastvo in blagostanje dežele.

Doslej je bilo vse prepričano, da je rdeči mož brez zmožnosti, da se nikakor ne bo mogel prilagoditi našim razmeram, da nikakor ne bo mogel sprejeti civilizacije belega moža. Slišali smo, da se Indijanec ni mogel pokoriti učitelju, ki mu je hotel dobro, ampak ga je smatral za sovražnika in se tudi kot proti takemu obnašal.

Sedaj trdijo strokovnjaki v raznih člankih v ameriškem časopisju in magazinih, da bo indijansko pleme ostalo. Njegovo zdravje je zdaj veliko ugodnejše, nego je bilo do nedavnega časa; zadnje čase je v indijanskem plemenu veliko več rojstev kot umrljivosti. Vsa ta nenadna izpremememba je nastala tekom kratkih zadnjih treh let.

Kako se je to doseglo?

Potom zdravnika, potom bolniške strežnice, bolnice in učitelja. Indijanec se je po velikem trudu drugih in svojem naučil, da mora, ako hoče biti zdrav, živeti v čistem, da mora opustiti žganje. Njegova "squaw" (žena) se je naučila, kako mora negovati otroke, da bodo zdravi. Zdaj ve, zakaj je prej izmed treh indijanskih otrok vedno eno umrlo, preden je doseglo tretje leto. In njegove odrasle otroke so tudi pričeli učiti, kako morajo živeti, da bodo močni in zdravi ljudje, da bodo tako mogli obdarovati svojo raso.

Ta mladina je edina možnost bodočnosti indijanskega plemena. Zdaj je indijanska mladina veliko pametnejša od starih Indijancev, ki bodo kmalu naredili prostor na tej zemlji; otroci zdaj bolj razločujejo slabo od dobrega kot njihovi stariši, in pogostoma se dogodi, da dožive vladni uslužbenci, ki imajo nalogo delati za dobrobit indijanskega plemena, šaljive slučaje, da pravi desetletni otrok svoji materi ali svojemu očetu, da ne naredi to ali to, češ, da jim škoduje.

Mož, ki se je največ bavil s sedanjim položajem indijanskega plemena, je Cato Sells, komisar za indijanske zadeve, ki ima to mesto zadnja tri leta.

Mr. Sells je sicer odvetnik in bankir, poleg tega pa tudi farmar in živinorejec.

On je mnenja, da se mora Indijanec rešiti in obenem je prepričan, da je to pleme mogoče rešiti z gotovim trudom in gotovimi stroški. Uspeh na tem polju bi bil velikanskega pomena za deželo.

Takoj ko je postal komisar za indijanske zadeve, je Sells spoznal, da mu ne bo mogoče uspešno delovati, ako ne bo na svojo stran dobil Indijancev. In v prvi vrsti je bil siguren — kot je, seveda, lahko vsak pameten človek — da indijanskih otrok ne bo mogel izobraziti, ako ne bodo ostali pri življenju. Skrbeti je bilo treba najprej za njihovo zdravje. Najprej je dobil še več zdravnikov, bolniških strežnic in zobozdravnikov ter pričel s težkim delom pri indijanskih najmlajših otrocih. Boj proti bolezni se je pričel in je sistematično uspeval. Kongres je dovolil denar, s katerim je bilo mogoče komisarju delovati in — šlo je.

Rezultat te kampanje v prid indijanskega plemena je bil lani v jeseni predložen Lake Mohonk konferenci od dr. Lawrence W. White, superintendenta v Lac du Flambeau, Wis., indijanski šoli, ki je v prvi vrsti navajal, zakaj je bilo indijansko pleme pričelo tako razpadati. Dr. White je rekel:

"Več let so nam prihajala na ušesa dejstva, da izumira neko pleme, in temu smo se skoro privadili. Res je bilo, da je postajalo število Indijancev vsako leto manjše, kar je bilo pripisovati napačnim načinom, ki se jih je posluževala civilizacija belega moža. Indijanec je bil prepoden z zemlje, na kateri je bil navajen živeti, ter potisnjen za omejeno ozemlje, kjer je živel, kakor je hotel, ne da bi se zanj kaj skrbelo; pač pa je bilo ravno nasprotno: delovalo se je tako, da bi ta rod čimprej izginil. Beli mož mu je dajal žganja, da ga je tako seznanil s skrivnostjo te snovi, s pomočjo katere se pozabijo vse težave. Z žganjem se je pričel potem Indijanec uničevati fizično in duševno.

"Ali se moremo čuditi, da je to pleme tako globoko padlo? Rasa, ki je bila nekoč fizično najmočnejša, je postala ena najslabših, je postala popolnoma degenerirana. Prej je živel v gozdu kot divjak, zdaj je moral pa živeti na odmerjeni zemlji, kjer bi sicer lahko živel zdrav in močan, ako bi razumel, kar se mu je pravilo, da mora živeti na snažnem prostoru, da mora skrbeti za čistost, toda on ni razumel, čemu je to potrebno, in se vsled tega tudi ni hotel učiti in navaditi kaj takega.

"Nihče se ni pobrigal za otroka, ki je bil rojen od očeta-pijanca in matere-pijanke, nihče se ni pobrigal za njegovo zdravje, še potem, ko je umrl, ni nihče preskrbel, da bi ga pokopali."

Ni bilo čudno — pravi dalje dr. White — da so ti ljudje, ki so jih popolnoma zanemarili, postali popolnoma degenerirani.

Potem je v svojem govoru, s katerim je imel namen dati malo obširnejše poročilo o kampanji, opisoval, kako se je delalo za izboljševanje zdravstvenih razmer pri Indijancih. To ni bilo malenkostno delo. Razmere so bile neverjetno slabe. Bolnic ni bilo dovolj, da bi bilo mogoče vse Indijance preskrbeti s pravo postrežbo, ko se je pričelo s to kampanjo. Zdravnikov je zelo primanjkovalo. Potrebovalo se je istotako več bolniških strežnic, Treba je bilo več osebja, več priprav itd. Kako se je to doseglo, najbolj opisuje sam dr. White:

"Leta 1912 je bilo v indijanski službi le okoli 200 zdravnikov, največ med njimi ni bilo posebno izurjenih, veliko se jih ni brigalo za svoje dolžnosti. Zdaj se je osobje pomnožilo najmanj trikrat. Poleg osobja je pa dajal stric Sam na razpolago vedno več denarja. Leta 1911 je bilo dovoljenih za izboljševanje indijanskih razmer $40.000, l. 1912 $60.000, l. 1913 $90.000, l. 1914 $200.000, l. 1915 $300.000, l. 1916 $350,000, l. 1917 bo pa zopet $350.000."

Letos se je naštelo v Zedinjenih državah 209.224 Indijancev. Rojstev je bilo letos 6,092, umrlo jih je 4.570; torej je bilo 1.522 več rojenih kot jih je umrlo.

Toliko glede na indijansko kampanjo, kar se tiče zdravstvenih zadev. Kaj so pa storile Zedinjene države za duševno izboljšanje indijanskega plemena, da bi postalo tako samostojno, da se bo lahko samo vzdrževalo?

Drug govornik je na omenjeni konferenci govoril o indijanski kampanji, tičoči se izobraževalnih zadev. To je bil H. B. Pearis, nadzornik indijanskih šol v Zedinjenih državah. Zdaj je v Zedinjenih državah okoli 80.000 indijanskih otrok šolske starosti.

Izven rezervacij je zdaj štiriintrideset šol, v katerih indijanski otroci tudi stanujejo, kot na primer v kakšnem kolegiju, potem je dvainsedemdeset šol v rezervacijah, kjer otroci istotako stanujejo, poleg tega je pa 250 šol, ki so podobne navadnim ljudskim šolam.

Navajal je, kaj je cilj teh šol. Rekel je, da je treba Indijance najprej naučiti angleški jezik, da postanejo sčasoma angleško govoreč narod.

Iz raznih drugih poročil je bilo razvidno, da so postali Indijanci zadnje čase zelo industrijski. Najbolj so se obnesli kot farmarji. Pričetkom meseca oktobra je prišel komisar Sells v Washington, ko je par dni poprej prodal v Chicagu 34 vagonov živine, ki so jo vzredili Indijanci v Crow rezervaciji v Montani. Veliko živine se je razposlalo iz iste rezervacije tudi v druga mesta, kjer se kolje živina na debelo. Izkupil je več kot $97,-000.000. Vse te živali so bile vzrejene s travo, niti enega funta koruze ali kake druge hrane se jim ni dalo.

Zadnje čase se veliko piše, da so Indijanci danes najbolj bogati farmarji, in imajo avtomobile ter razne druge udobnosti.

Komisar Sells pravi, da je mogoče, da bo v nekaj letih Indijanec kralj govedine v Ameriki, velik faktor na volnenem trgu in velik producent konj.

Ako bodo Indijanci tako napredovali, kakor so zadnja leta, tedaj bo to pleme kmalu popolnoma neodvisno in bo čisto lahko skrbelo za svojo plemensko bodočnost, ne da bi bilo treba vladi dajati še kakšne svote za izboljšanje njihovih razmer.

Sibirija v preteklosti.

Koncem 16. stoletja, takrat ko je vladal na Ruskem car Ivan Grozni, so začeli Rusi osvajati Sibirijo, največjo svojo deželo. Odkrili so pota skozi Sibirijo in dospeli v par desetletjih do Pacifika, Velikega oceana. Nemec Hellwald pravi: "Zastopnik političnih in pozneje znanstvenih teženj v severni Aziji je bil narod Rusov, takrat v Evropi še komaj znan. Do srede 19. stoletja so se trudili edinole Rusi, kako odkriti severno obal Azije in jo po morju združiti z Evropo. Odkritje Sibirije spada med najzanimivejše in najvažnejše točke svetovne zgodovine." Slavni Nansen v svoji najnovejši knjigi: Sibirija, dežela prihodnjosti, pride do zaključka, da se onim krajem tam gori bližajo lepi časi.

Dočim je vsem drugim narodom pokazal Kolumb pot do novih odkritij, dočim so šle vse te ekspedicije po morju iskat novih dežel, so sedli Rusi na konja, premerili stari svet od zahoda proti vzhodu ter rešili vprašanje, ali sta največji skupini suhe zemlje na severu združeni ali ne.

Rodbina Stroganov je imela posestva v Uralu; kopali so sol in tržili s soboljevino, ki so jo donašali Sirjeni iz pokrajin onostran Urala. Rusi so se odpravili slednjič sami po drago kožuhovino, in osvojitev cele Sibirije imenujemo lahko sto let trajajoč lov na sobolje okoli polovice zemeljskega kroga. Kmalu so prišli lovci do reke Obe (Obj,) trgovina je uspevala, car je podaril Stroganovim vsled njihovih zaslug velika posestva v Uralu L. 1578. pribeži k vnuku prvega Stroganova kozarski stotnik Jermak Timofjejev; car ga je zasledoval, ker je Jermak po tedanji navadi šel večkrat na rop. Bogati uralski trgovec bi se bil nadležnega gosta rad iznebil; kajti če ga obdrži, pade nemilost carova tudi nanj. Zato mu je pripovedoval o bogatih pokrajinah in velikih rekah onostran Urala. Jermaku in njegovemu spremstvu, samim kozakom, ni kazalo iti nazaj, udarili so jo preko gorovja z geslom: Umri ali pa zmagaj. Sibirija je bila tedaj last tatarskih glavarjev, ki pa niti oddaleč niso bili več tako mogočni kot za časa silnega Tamerlana. Tri leta so se borili kozaki z levjo hrabrostjo, 23. oktobra 1581 se uda Sibir, glavno mesto zahodne Sibirije. Ker je ostalo Jermaku le malo kozakov, je poslal caru poročilo, naj mu pošlje novih, naznanil mu je pa tudi, da je osvojil zanj velikansko državo Kučumkana, Sibir. Upal je, da mu bo car odpustil stare grehe. In res, ugodil je Jermakovi želji in mu poslal nove čete kozakov. Začeli so prodirati proti vzhodu. Reke, kojih studenci se približajo na male razdalje, so jim izdatno olajšale težko nalogo; cela Sibirija ima skoro nepretrgano vrsto vodnih cest od Urala do Pacifika, malokdaj je treba vleči čolne ali ladjice čez nizka razvodja, voloki imenovana (od vleči). In ker je narava dežele skozinskoz ista, narodi glede običajev, navad, vere itd. drug drugemu podobni ali enaki, živalstvo in rastlinstvo enoinisto, ni mogoče obstati, dokler ne zagledamo obal svetovnega morja.

V bližini starega Sibira so zgradili kozaki l. 1587. prvi svoj ostrog, razvil se je v znamenito mesto Tobolsk. Od tu jih je peljala pot po srednji osi dežele, v sredi med tundrami na severu in gorovjem na jugu, pot, ki je bila dolgo časa glavna sibirska prometna žila. Nastala so ob križiščih z rekami nova mesta, vsako mesto je postalo opora za ustanovitev drugega. Kakoor hitro so dospeli kozaki do večje reke, so si napravili ostrog, ostali nekaj časa tam ter raziskali reko in svet ob njej na sever gor do Ledenega morja, na jug do višav Altaja in drugih gorskih skupin. Polagoma dobiva severna Azija določene obrise, natančnih seveda še ne, ker niso raziskali tudi sveta med posameznimi izlivi. Odkrili so tako polotok samojedski ali Jamal, pripeljali se do izliva mogočnega Jeniseja, pokorili si Samojede, Ostjake, Tunguze, Jukagire, Jakute ter ves ostali narodnostni mozaik severnega starega sveta.

Ob Jeniseju, na meji med zahodno in vzhodno Sibirijo, so slišali začetkom 17. stoletja o veliki reki dalje na vzhodu, današnji Leni. Enajst kozakov se je začetkom l. 1628. podalo na pot, smuči so jih nesle po nepreglednih sibirskih nižinah. Načelnik je bil desetnik Vasilij Bugov. Prišedši do Lene so plovili navzdol po njej ter povsod pobirali davek; po treh letih se je podal Bugor s štirimi tovariši nazaj do Jeniseja, šest jih je pa pustil ob Leni, dva ob sredi, dva sto ur navzgor, dva sto ur navzdol. Ta šestorica je morala paziti, da se niso podljarmljeni narodi uprli. Hellwald pripomni: "Vprašanje je, ali je bila cela v zgodovini Amerike kdaj izvršena tako dalekovidna osvojitev, s tako majhno armado, po vojskovodju, ki je poveljeval samo desetim možem." Saj tudi ni čuda, če jih Hellwald hvali: Enajst ljudi si osvoji pokrajino, mnogo večjo nego je naša monarhija, šest ljudi pa pazi, da se ta pokrajina ne izneveri ruskemu gospodstvu!

Sledile so druge čete, številnejše. Vzrastlo je mestece Jakutsk, izhodišče vseh poznejših ekspedicij do Ledenega morja. Pacifika in Amerike. Odkrili so Bajkalsko jezero in slišali tam o srebra bogatih pokrajinah ob Amurju; cele naselbine so se dvignile iskat si srečo na jugu, v stare ostroge so pa prihajali novi priseljenci iz Evrope. Tolik je bil naval proti Bajkalu in Amurju, da je narod Burjetov skoro izginil, kar pomandrali so ga. Slavna imena čitamo, a naša zgodovina jih ne pozna. Pač so nam znani Kolumb, Diaz, Gama, Cortez, Pizarro itd., a kdo ve, kaj o Beketovu, Habarovu, Pojarkovu, Ivanovu, kozaku Moskvitinu, Dežnevu, lovcih Holmogorcevu in Ankudinovu, kozakih Staduhinu, Buldakovu? In vendar Sibirija kot dežela prihodnosti zasluži, da se vsaj površno seznanimo z nekaterimi odkritelji.

Beketov je razširjal rusko oblast v notranjem obrečju Lene. Pojarkov je prepotoval 1643—44 s 130 kozaki velikanski svet med Jakutskom in Amurjem ter slišal tu o bogastvu bajnega Kitaja. Ravno tedaj se je bila dinastija Mandžu polastila kitajskega prestola, obsežne mandžurske ravnine so bile prazne, ker so bili bojeviti domačini odšli proti jugu. Skoro brez vsake zapreke so jadrali tedaj kozaki po slovitem Amurju do izliva, polastili se marsikake kitajske trdnjave, podjarmili si kneze mendžurske, podjarmili si narode Davrov, Gijakov itd. ali pa jih prepodili. Ko so prišli Kitajci k sapi in so hoteli zapoditi Ruse nazaj v Sibirijo, se "sinovom srede" ni vselej dobro godilo. Pozneje je car sicer odstopil južne dele novih pridobitev, a v zameno za to se je razvile nadvse živalna kupčija; tam v bližini Bajkala nova središče ruskega gospodarstva. Nerčinsk in Irkutsk, sedanji sibirski Pariz.

Pri teh pohodih so dospeli kozaki do novega morja; Mandžuri so mu rekli Tumglam, Tunguško morje, kozaki so zgradili tam ostrog Ohotsk in po njem ima morje danes ime. Prvi je zagledal tunguške valove l. 1639. kozak Moskvitin, s

(Konec na 8. strani).

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 S. Racine Ave. Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Publishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year. -:- -:- -:- -:-

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4608 W. 31. STREET. CHICAGO, ILLINOIS

MEZDA IN UMRLJIVOST OTROK.

"Justice", glasilo britske socialistične stranke, objavlja znamenite številke, ki pojasnjujejo, kako je odvisna umrljivost otrok od mezde družinskega očeta.

Po opazovanju v Johnstownu umrje pod enim letom 180:7 na 1000 otrok. V rodovinah, v katerih mož zasluži manj kot 521 dolarjev na leto, se dvigne umrljivost na 255:7 na 1000 otrok. Pri roditeljevem letnem zaslužku 1200 dolarjev se pa zniža umrljivost otrok na 83:3 na 1000.

Kričečo sliko nam podaja glede umrljivosti otrok v primeri z visokostjo mezde naslednja tabela:

Letni zaslužek v dolarjih	Umrljivost na leto
521	255.7
625	157.6
625—899	122.1
900—1199	101.4
1200 in več	83.3

Enaka opazovanja so izvedli tudi v Parizu. V osmem okraju, v katerem stanujejo bogati ljudje, umrje med 98.000 prebivalci v prvem letu 33 otrok; v četrtem okraju pa, v katerem stanujejo siromašni sloji, jih umrje petkrat več; v čisto proletarskem 20. okraju umrje med 160.000 prebivalci v prvem letu 544 otrok, to je desetkrat več kakor v bogatem osmem kraju.

Ko je Jaures te številke leta 1912 omenjal v zbornici, je vzkliknil: "Smrt obiskuje zibelke bogatinov in siromakov, toda na enega otroka iz zibelke bogatinove odpade deset otrok iz zibelk siromakov."

UTRINKI.

Moderne delavske organizacije ne služijo samo sedanjosti. Prišel bo čas, četudi se nazadnjaki upirajo, ko se bo lastninska pravica izpremenila v socialističnem zmislu. Delovna sredstva postanejo last družbe. In družba bo morala urejevati vse delo in voditi vso upravo. Sedanje organizacije pa so šole, v katerih se delavstvo pripravlja za to veliko nalogo.

Sovražniki darvinizma pravijo, da bi bilo poniževalno za človeka, če bi se bil razvil iz nižjih živali. Ali bi bilo poviševalno, če bi bil zmesen iz ilovice?

Cerkev pravi, da je Bog prepovedal sad spoznanja. Ali Bog je dal človeku razum, ki vodi do spoznanja. Tega protislovja ni cerkev še nikjer pojasnila.

Kapital je velikanska sila. Znanost je dragocena reč. Umetnost olepšava življenje. Ali brez dela bi se vsa zemlja izpremenila v puščavo. Brez delavcev ne bi bilo ne kapitala ne znanosti ne umetnosti. In tudi vere ne.

Niheče se ne upa tajiti, da se iz pšeničnega zrna razvije rastlina s koreninami, steblom, cvetom in plodom. Zakon razvoja pa hočejo vendar tajiti.

Stari cerkveni očetje so si belili glave, kje da je pekel. Danes vemo: Povsod, kjer je kapitalizem.

Napake glede vojne in militarizma v izjavi večine.

Piše Jos. D. Canon, znameniti vodja delavcev v raznih štrajkih, v "Sunday Call".

Zamah svetovnega konflikta, ki se je začel v Evropi, ima, kakor je videti, svoj odziv — seveda v nekoliko manjši meri — tudi v Zed. državah, in sicer med članstvom socialistične stranke.

Zakaj se vrši pravzaprav v Evropi vojna, ni bilo še nikomur, če se sam ne trudi s pojasnilom, pojasnjeno v popolno zadovoljnost in prav lahko je mogoče, da se tako misli tudi o naših bojih, ki postajajo čimdalje bolj akutni in prete zasejati seme sovraštva in brezobzirne kampanje izgledale vse hujše kakor nemški pohod preko Belgije.

Resnica je, da gre tukaj le za poročilo večine in manjšine o izjavi glede vojne in militarizma. Toda kaj je na stvari?

Namen izredne socialistične konvencije je bil, da definira stališče socialistične stranke v Ameriki z ozirom na vojno, posebno glede na pridružitev tega naroda evropski vojni.

O poročilu večine se sliši zelo mnogo nezadovoljnosti, celo grožnje se slišijo, da pride v stranki do razcepa.

Ta strankina izjava — tako se je mislilo — bo brez vsakega dvoma protivojna izjava, a sedaj se misli od strani mnogih sodrugov, da izjava ni to, kar bi imela biti.

Ker je nezadovoljnost z izjavo večine čimdalje večja in postaja tudi čimdalje bolj glasna, pač ni težko sklepati, da se izredna konvencija v St. Louisu ni zavedala svoje velike naloge, na katero bi morala polagati vso važnost od početka pa do konca :to je učvrščenje socialističnih vrst v Zed. državah, ali učvrščenje tistih socialističnih vrst, ki so nasprotne vojni.

To bi se bilo doseglo, če bi se bile opustile fraze, ki delajo vtisk, da je izjava večine progermanska. Zagovorniki večine to sicer sedaj odklanjajo in pravijo, da se s sprejetjem večinske izjave ne nameravajo izražati nobene simpatije ali predsodki. Mi se s tem domnevanjem lahko sprijaznemo, toda če je to res, je treba šele spoznati iz dokumenta, in dejstvo, da ni bilo namenjeno, da bi se kazalo v luči progermanstva, dela to frazeologijo predsodkov le še bolj očitno, kajti v tem slučaju je ta prazeologija tem bolj nesrečna, ker preti nevarnost, da se cepi stranka. Zato je neodpustljiva in vredna vse obsodbe.

V četrtem odstavku izjave večine se pozivajo delavci vsega sveta, naj ne podpirajo v vojni svojih vlad. To se je povedalo preveč na stroko, ker so slučaji, v katerih bi delavstvo bilo popolnoma opravičeno podpirati svojo vlado. Eden teh slučajev je sedaj v Rusiji. Tam je bil odstavljen car, izpuščenih in domu poklicanih je bilo nad 100,000 političnih izgnancev, na milijone židom je bila dana civilna pravica, enakost in svoboda — in sedaj so v teku načrti, da se razdele zemljišča nekdanjih plemičev med kmečko ljudstvo. Vzlic temu pravimo meni nič tebi nič — kar na kratko, brez vsakega pomisleka, rusko delavstvo naj ne podpira svoje vlade v tej vojni, in to vpričo vse možnosti, da se na ta način lahko povrne v deželo carizem. V izjavi ni za ta slučaj nobenih kvalifikacij; vse, kar je tam rečeno, to tudi pomeni. Vsako zvračanje na drugo stran pokazuje samo stupidnost onih, ki so zmašili skupaj izjavo večine.

In med tem, ko so bili francoski in belgijski delavci, žene in otroci deportirani v sužnost, žene in dekleta prisiljena podajati se strastem brutalnih oficirjev, in mnogi prisiljeni delati za vojno mašinerijo proti lastnim ljudem, narekujemo v tej izjavi enostavno delavcem teh dežela, naj ne podpirajo svojih vlad, in v tem slučaju kakor z nekim strahom, da ne bi bilo krivega tolmačenja, še povdarjamo to z besedami, ko pravimo: "Posebno svarimo, naj se ne dajo zavesti v zanjke takozvane "obrambne vojne", dajoč migljaj, češ da napadalske ali ofenzivne vojne niso tako obsojanja vredne. To izgleda nekako tako, kakor da imamo za Francouze in Belgijce bolj ostre besede kakor pa za Nemce. To je posebno lahko razumeti, ko naglašamo takozvane "obrambne vojne", proti katerim smo posebno hudi.

Naše razmere glede vojne z Mehiko pridejo pod ravno to kategorijo. Pet let in dalje se je poskušalo zanetiti vojno z Mehiko ,toda brez vspeha. Sedaj je histerija tukaj in samo vmešavanje Zed. držav v evropsko vojno je odvrnilo, da Amerika ni v vojni z Mehiko. In v očigled tej histeriji, ki še vedno lahko pahne Mehiko v vojno s to deželo, naglašamo v izjavi večine, naj v tem slučaju Mehikanci ne podpirajo svoje vlade z namenom, da odbijejo vpad. Toda zagovorniki izjave večine bodo zopet rekli, da izjava ne pomeni tega; ampak tako se tam glasi!

Nekaj odstavkov dalje, ko govori izjava imenitno o vzrokih vojne, se pravi dobesedno: "Velika intezivna konkurenca med kapitalisti sveta, njih ljubosumnost in nezaupljivost drug do drugega, kakor tudi strah pred rastočo močjo delavskega razreda, je nagnalo, da so se oborožili do zob."

To je velikanska neresnica! Vsaka teh kapitalističnih sil ni bila oborožena do zob. Celo nemški junkerji ne bodo priznali, da so bili oboroženi do zob. Pruski vojni minister Von Stein se je v svojem govoru dne 5. maja v rajhstagu dotaknil Zed. držav in Anglije, rekoč, da ti dve državi prvotno nista nameravali vzdrževati velike armade, da pa sta jo sedaj začeli gojiti. Nasprotniki izjave večine zaključujejo, da mislijo zastopniki večine s tem opravičiti nemški militarizem, češ, saj ga imajo tudi druge države.

In zopet se nam pravi, da je kapitalizem, imperializem in militarizem, postavil temelj neizogibnemu konfliktu; iz tega se da sklepati, naj se torej ne dolži Nemčija, kajti tudi inštitucije in politika kakšnega posameznega naroda niso vzroki vojne. Recimo, da res niso; toda čemu naj se socialistična stranka Zed. držav v tej izjavi oprašča in proglaša sama sebe v soglasju z nemškim junkerstvom?

Zakaj ne bi sprejeli izjave proti vojni sploh — namesto izjave, ki izgleda, kakor da soglašamo s tistimi, ki se strinjajo s proglasi Bethman Hollwega?

Dalje pravi izjava večine: "Mi obsojamo proglas vojne po naši vladi kot zločin nad ljudstvom Zed. držav in nad svetovnimi narodi."

Allright, zločin nad ljudstvom Zed. držav je, toda je to zločin nad svetovni narodi, zato je treba malo več internacionalne raztegnjenosti.

In zopet: Izjava pravi, da je bila vojna neizogibna; da politika in inštitucije kakega posameznega naroda niso bili vzrok vojne. Well, če je bila vojna tako neizogibna, zakaj potem militi enega, pa grajati drugega? Če narodna politika ali inštitucija kakšnega naroda ne igra v tem konfliktu nobene vloge in sploh ni vzrok vojne, sledi, da ni delati nobene obsodbe. Vojna je bila neizogibna, kakor je neizogiben na primer potres ali povodenj; ergo ni zanjo nihče odgovoren; čemu torej te zadnje kvotacije v izjavi večine?

In navsezadnje čudno, kakor se človeku zdi, ko je bilo pobitih nad 6,000,000 delavcev vsled vojne, cele dežele uničene in upanje za rešitev skoraj izgubljeno, izdaja socialistična stranka Amerike tisoče dolarjev, da obdrži nagloma izredno konvencijo, kjer delegatje zbora iz vseh krajev širne Amerike svečano potrdijo, "da se sedanja vojna med bojujočimi se narodi delavcev ne tiče."

Če je to res, čemu potem konvencija? Zakaj izjave o vojni? Zakaj se vendar zanimamo za zadeve, ki se nas ne tičejo?

Rečeno je, da je izjava večine nekompromisna, toda dejstvo je, da je zelo — zelo kompromisna, kajti izgleda, kakor da jemlje socialistična stranka Zed. držav v zaščito eno od najbolj avtokratičnih in absolutističnih monarhij in militarizma. Nehote — pravijo — neizogibno resnično — odgovarjajo nasprotniki.

Zagovorniki večine odklanjajo sicer vsako tako mnenje in žele, da se sprejme izjava taka, kakršna je, brez popravka, češ da kar je tam zapisano, ni namenoma progermansko; za to zahtevajo, naj se jezikovna oblika sprejme, kakršna je, vzlic temu, da je progermanska.

Če namen izjave ni bil progermanski, čemu tedaj postavljati stranko pred ameriško javnost v tako neizogibno luč? Zakaj povzročati toliko nezadovoljnosti med članstvom stranke? Zakaj sprejemati izjavo, ki bo, če bo kdaj sprejeta, zahtevala toliko pojasnil, zanikanja ali prikimavanja?

Izjava manjšine od daleč ni to, kar bi bilo želeti, toda veliko manjše zlo je od prvega in sprejetje izjave manjšine po članstvu ne bo imelo zlih posledic za stranko v delu, ki je pred njo v sedanji situaciji.

In stranki, ki bi imela biti v narodu glavni in vodilni faktor v boju za svobodo govora, glavni zastopnik svobode, je dano sledeče svarilo: Ko smo prišli do kraja, kjer je en del noseč odgovornost za bodoče strankino delo, kakor na primer narodni odbor socialistične stranke, stavil z resnim namenom predlog, naj se obsodijo vsi tisti, ki se ne strinjajo z izjavo večine, tedaj sodrugi je čas, da se v socialistični stranki **razobesi na vidnem mestu znamenje nevarnosti.**

Državni tajnik Lansing je storil veliko nerodnost s tem, da je odrekel socialistom, ki so bili namenjeni v Stockholm, potne liste. Zdi se, da ima mister Lansing o demokraciji prav tako napačne pojme, kakor jih ima o socializmu. Drž. tajnik se sklicuje na neki zakon, ki prepoveduje ameriškim državljanom pogajanje s tujimi vladami. Naj se že misli o tem zakonu, kakor se hoče, to je gotovo, da se ne more porabiti za udeležbo na socialistični konferenci. Kajti tu gre za zborovanje z zastopniki delavstva, ne pa za pogajanje s tujimi vladami.

Lansing opravičuje svoj ukrep tudi s tem, da je konferenca v Stockholmu maslo nemške vlade. Tudi to je napačno. Verjetno je, da je bila konferenca Nemčiji všeč takrat, ko se je sprožila misel, da se skliče; takrat je nemška vlada še mislila, da so ruski socialisti za mir za vsako ceno, zlasti za separaten mir z Nemčijo, in obenem je upala, da bo Scheidemannova frakcija delala v tem zmislu.

Toda to se je vse drugače zasukalo. Na Ruskem ni ne ene resne struje, da bi delala za separaten mir. Križi in težave, ki jih ima sedaj Rusija, prihajajo iz njenih notranjih problemov. Deloma jih nedvomno povzročajo nemški špioni, s katerimi je kajzerstvo posejalo ves svet; deloma rujejo v temi skriti pristaši padlega carizma; deloma uprizarjajo zgage fanatiki, anarhisti, posamezni častihlepneži; največ težav pa dela prehod iz starega v novi sistem sam na sebi, kajti tako enostavno se ne izvrši nobena revolucija, da se napravi danes križ čez staro, jutri zjutraj pa vstane novo v popolni gloriji kakor paradiž na božjo besedo.

S separatnim mirom torej ne bo imela konferenca nič opraviti, ker se z ruskimi socialisti ne more govoriti o takem separatnem miru.

Ali tudi nemška delegacija ne bo Bethmann-Hollwegova zastopnica. Poleg Scheidemannove frakcije je v Stockholmu tudi manjšina zastopana, in že zaradi tega ne bo večina skušala delati kravjih kupčij, ne glede na to, da se je začela taktika večine že spreminjati, kakor smo zadnjič pokazali.

Lansing ni storil s svojo prepovedjo Zedinjenim državam nobene usluge. Lepega vtiska ne bo napravilo, da odreka ameriška vlada svojim socialistom to, kar dovoljuje nemška vlada svoji opozicionalni manjšini.

Zopet prohibicija.

V sedanjih vojnih časih je suhačem zopet silno zrastel greben, pa ne zahtevajo, nič manj, kakor da se posuše vse Zedinjene države.

Če bi bila prohibicija tako imenitna reč, kakor je slave njeni zagovorniki, bi se to moralo predvsem poznati na njih samih. Ako bi se pokazalo, da je njih inteligenca očitno večja od inteligence drugih ljudi, bi bilo to najmočnejše priporočilo za prohibicijo.

Tega pa ni opaziti. Narobe. Vedno več prismuknjenosti se kaže v vrstah prohibicionistov.

Lani je imela Anti Saloon League v Atlanta City, N. J., konvencijo. Mnogo ljudi je tam govorilo, med njimi tudi bivši kongresnik za Alabama, Richmond Pierson, Hobson, ki je razvijal "temeljit" načrt za nacionalno prohibicijo. Dejal je, da bi bil prvi korak v tej smeri dodatek k ustavi Zedinjenih držav, ki določa, da sme biti za predsednika izvoljen le mož, ki ne uživa nobenih opojnih pijač. To "mora narod zahtevati za svojo varnost in zaščito." Na vseh eksekutivnih mestih morajo biti možje, ki ne pijejo in ki store vse mogoče, da se omeji uživanje opojnih pijač.

Mož, ki popije — bodisi tudi le ob slovesnih prilikah — kozarec vina, torej ne more biti dober predsednik, če je prohibicionistična zahteva kaj prida. Kajti samo za to, da ne bo pil, ne potrebujejo Zedinjene države predsednika, ampak menda za to, da izvršuje svojo službo po najboljših sposobnostih, kar jih je najti v deželi. Spoznajo se pa te sposobnosti, kakor vemo zdaj po Hobsonovem pouku, po tem, če mož pije ali če ne pije. Za predsednika je le tedaj sposoben, če ne pokusi nikdar kapljice. To je najvažnejša izmed vseh lastnosti in mora po prohibicionistični logiki garantirati vse ostale dobre zmožnosti. Nasprotno pa ne more biti mož pameten, energičen, pravičen, pošten, temeljit, sploh ne more imeti dobrih lastnosti, če ne prisega izključno na vodo in grape juice.

Ampak na ta način niso imele Zedinjene države sploh še nobenega dobrega predsednika. In pravzaprav zahteva prohibicionistov bi morala biti ta, da se porušijo vsi spomeniki, kar jih je širom Ameriko postavljenih Washingtonu in vsem ostalim.

Prohibicionisti pridigajo sploh, da prihaja vse zlo tega sveta od pijače. Tako pa to vendar ni, četudi ni dvoma, da je povzročil alkohol prav mnogo gorja. Ali v neštetih slučajih ni alkoholizem prvotni vzrok hudega, temveč posledica slabih razmer, ki imajo svoj temelj v sedanjih družabnih uredbah.

Mi ne gremo tako daleč, kakor so šli nekateri enostranski opazovalci; ne trdimo, da je alkoholizem in pijančevanje izključno posledica kapitalizma. Pač pa je resnica, da ima kapitalizem veliko alkoholnih grehov na duši. Kajti on ustvarja bedo, ki je že iz marsikaterega treznega človeka napravila pijanca.

Alkohol je velik goljuf. Kadar je človek pijan, pozabi na svoje gorje, če vpliva namreč spiritus tako na njegovo naturo. Ali gorje ni minilo. Kadar se človek iztrezni, je še hujše. Prav to je pogostoma vzrok, da sega človek zopet in zopet po kozarcu, dokler ni ves njegov organizem zastrupljen. Nešteti zločini so bili storjeni v pijanosti. Nešteti ljudje so ponesrečili v alkoholni omotici. Od alkoholiziranih staršev so se splodili degenerirani, bolni, bedasti otroci, za katere bi bilo bolje, da niso nikdar ugledali luči tega sveta. Vse to je resnično.

Tudi je res, da ne pijančujejo le ljudje v bedi; tudi v blagostanju, celo v velikem bogastvu je več kot dovolj alkoholizma. V visokih krogih ostane pijančevanje le bolj skrito. Sicer pa ni pijanost od šampanjca nič elegantnejša od navadne viske.

Nesreča ni le tedaj, če povzroči alkoholizem delirium tremens. Na tisoče ljudi je zastrupljenih od alkohola, ki sami ne vedo tega. In ravno socializem ima od tega veliko škodo. Socializem potrebuje trezne ljudi. Kdor hoče biti socialist, mora razumeti socializem, in zato se mora vse svoje življenje učiti. Čitati mora časopise in knjige, opazovati mora življenje, poslušati mora predavanja, udeleževati se mora debat in diskusij.

Vsega tega pa ne more izdatno, če niso njegovi možgani popolnoma zdravi.

Zastrupitev pa lahko nastane, tudi če misli človek, da pije "zmerno." Kajti malo je tistih, ki poznajo res svojo "pravo mero" in ki se imajo tako v oblasti, da nehajo, preden imajo "dovolj", če so enkrat začeli. Strup se polagoma nabira v telesu, in enkrat ga je lahko dosti, tudi če ni bil človek nikdar očitno pijan.

Kljub temu in kljub mnogim drugim argumentom, ki govore proti alkoholizmu, se ne moremo ogrevati za prohibicijo. Kajti staro je pravilo, da diši prepovedan sad. Prohibicija je prepoved, in zato ne more imeti dobrih posledic. Prohibicija vzgaja hinavščino.

Boj proti alkoholizmu je potreben, ampak voditi se mora z vzgojo in omiko. V to ne spada samo slikanje grozot, ki jih povzroča pijančevanje, ampak tudi utrjevanje značajev. Za to je pa res sedanja družba malo sposobna. Kapitalizem nima interesa na tem, da bi bili med "nižjim ljudstvom" samo krepki značaji; kajti to bi bili njegovi nasprotniki.

In zato je res, da se danes sicer lahko nekaj stori zoper alkoholizem, uspešno pa se pobije ta demon šele tedaj, kadar zmaga socializem.

Nekateri ljudje mislijo, da so silno napredni, če "privoščijo" delavcem par centov boljšo plačo. To je po njihovem mnenju že socializem. S takimi ljudmi je najteže polemizirati, ker nimajo o socializmu toliko pojma, kolikor maček o astronomiji in presojajo položaj delavstva edino le s stališča plače in usmiljenja. Malo dobrote imenujejo takoj pravičnost, pa nimajo niti o "pravičnosti" nobenega pravega pojma. Če se gorje le malo ublaži, pa že govore, da je rešena pravičnost, tako kakor da bi bila "pravičnost" odvisna od nekoliko dolarjev. Ne! Pravičnost je mogoča, le tam, kjer je krivičnost nemogoča. Krivičnost je izkoriščanje. In izkoriščanje je mogoče tam, kjer imajo nekateri ljudje delovna sredstva, drugi pa nič druzega kakor svojo delovno moč. Naravno je, da morajo zadnji svojo delovno moč prodajati prvim. In prvi jo kupujejo tako, da imajo pri tej kupčiji čim večji profit. Za ta profit so delavci opeharjeni. Kapitalisti pa skladajo svoje profite na kupe. To jim omogoča, da kupujejo nova delovna sredstva: Mašine, železnice, zemljišča, rudnike, gozdove, plavže itd. Čim večja je njihova posest, tem večja je delavska odvisnost. V kapitalističnem sistemu je torej nemogoče govoriti o svobodi. Prvi pogoj pravičnosti je odstranitev kapitalističnega sistema. Zboljšanje plače je le majhen korak do tega cilja, ne pa cilj. Kaj ima delavec od boljše plače, ako mu kapitalist zato podraži življenske potrebščine in mu tako z levo roko dvakrat toliko vzame, kot mu je z desno dal?

Do materijalne svobode, ki omogoči delavstvu zavedno kulturno delo in kulturne užitke, pride delavstvo le v mednarodnosti. Slovenci ne morejo sami zase organizirati socialistične države, dokler je ves svet naokrog kapitalističen.

Torej pride tudi narodnost do prave veljave le po mednarodnosti. Sovražniki mednarodnosti so tudi sovražniki svojega naroda.

Pravičnost kapitalističnega sistema se krasno izraža v tem, da je "zaslužek" posameznega kapitalista, lastnika podjetja, nekolikokrat večji od zaslužka vseh delavcev, ki delajo v dotičnem podjetju. Kapitalisti imajo izgovor, da riskirajo svoj kapital, delavci pa ne. Toda ne riskirajo ga zato, da bi imeli delavci zaslužka, ampak zato, da imajo sami dobiček.

Izkušnja kaže, da je njih riziko navadno prazna beseda. Če bi res toliko riskirati, ne bi bilo včasi na miljone brezposelnih v Ameriki. Oni že vedo, kdaj se jim izplača vlagati kapital v obrat; čim mislijo, da se ne bi izplačalo, zapro tovarne, brez skrbi, če bodo delavci umirali od lakote.

Kapitalizem in klerikalizem sta tako združena, da zaboli druzega, če zadeneš prvega.

Pot do svodode.

Med političnimi strankami so razlike. To se razume samo ob sebi, ker sicer ne bi bilo različnih strank, temveč bi bila le ena. Toda v mnogih slučajih so te razlike malenkostne, pogostoma le osebne. Kljub nasprotjem, ki obstajajo med njimi, so si nekatere vendar tako podobne, da se lahko zbere po več strank v eno skupino.

Socialistična stranka je v tem izjema. Ona ni nobeni drugi stranki "blizu"; med njo in vsemi ostalimi strankami so razlike tako bivstvene, da mora biti nasprotna vsem in se ne more z nobeno drugo spraviti pod en klobuk.

Glavno, kar loči socialistično stranko od vseh drugih, je to: Vse druge stranke, naj bodo konservativne, napredne, liberalne, reformatorične ali kakršnekoli, hočejo ohraniti sedanji družabni red. Tudi če gredo za tem, da se izvrše kakšne izpremembe, jih hočejo na sedanji gospodarski podlagi in ne marajo nič slišati o kakšni izpremembi sistema. Socialistična stranka pa gre za popolno izpremembo gospodarske podlage, za povsem novim družabnim redom, za socialno revolucijo.

Kadar sliši filister besedo 'revolucija', ga nevadno oblije kurja polt. Misliti si je namreč ne more drugače kakor spojeno s požigom, z groznimi eksplozijami, s petrolejem in s strašnim prelivanjem krvi. To pa obsoja in preklinja, pred takimi zločini se zgraža, in revolucionarje pošilja v svojih željah na dno pekla.

Filistrova psihologija je zelo komplicirana reč. On se zna za klanje in uničevanje, za pustošenje in ubijanje tudi navduševati. Če se imenuje moritev narodov vojna, tedaj morajo filistrovi pesniki napeti vse strune na svojih lirah in harfah, ter peti slavo na vse načine, kar jih premorejo. Še sami postajajo poetični, in če nimajo v svoji duši zakladnice, pa ponavljajo kakor papige naučene besede o gloriji. Komandirani morilec je tedaj junak; največjemu sužnju, pognanemu v klavnico za tuje interese, sugerirajo ponos in ošabnost. Vse je tedaj pravično, dobro, božanstveno; povsod je osveževanje, preporod, glorija.

Kadar sliši prav ta za kapitalistično-monarhično-roparsko vojno navdušeni filister besedo o revoluciji, pa vztrepeče, zarohni in podivja, da bi najrajši z mesta poslal vse take "hudodelce" na vislice.

Sam s sabo pa pride takoj zopet v protislovje, če se človek malo potrudi, da ga spravi v zadrego. V Ameriki n. pr. popolnoma zadostuje, če ga spomnite, kako je ta dežela postala samostojna državna zveza. Revolucija je osvobodila Ameriko in ustvarila podlago za Zedinjene države. Pokličite to filistru v spomin, in takoj bo začel poveličavati revolucijo, in hitro Vam zapoje patriotično pesem.

"Ali to je druga reč . . ."

S tako frazo razlaga svojo nedoslednost. Zakaj je ta reč druga, v čem je tisto drugo, Vam ne bo znal povedati; če bo znal, pa ne bo hotel, ker bi moral tedaj priznati nekaj, česar noče.

Ameriška revolucija je bila vojna za svobodo. Ne za popolno svobodo, ampak za kos svobode so se bojevali naseljenci proti Angliji. Razumevanje svobode še ni tako daleč dospelo, da bi bilo moglo ljudstvo spoznati vse pogoje resnične svobode. V Angliji, v angleškem kralju in v angleški vladi je videlo svoje največje zatiralce. Teh se je hotelo iznebiti, misleče, da mora priti svoboda, čim se poruši ta jarem. In da ga je moglo porušiti, je rebeliralo.

Danes pa bi moral filister priznati, da ljudstvo Zedinjenih držav tudi sedaj ni svobodno, in da je v enakem nesvobodnem položaju tudi ljudstvo drugih držav in narodov. Če pa je bil boj za svobodo opravičen v preteklosti, mora biti enako opravičen, dokler ni svoboda pridobljena.

Socialistična stranka hoče svobodo in se bojuje zanjo. To trdijo tudi razne druge stranke in organizacije. Ali sama beseda "boj za svobodo" ne pove ničesar in ne obsega ničesar. Treba je vedeti, kaj je svoboda, kakšna svoboda je sploh mogoča in od česa je svoboda odvisna.

V našem življenju je vse relativno. Tako je tudi svoboda relativen pojm. Če bi bila absolutna svoboda mogoča, bi bila vsa vprašanja o njej teoretično kmalu rešena. Toda asolutna svoboda je utopija, nemogoča, nedosežna, neizvedljiva reč. Absolutno svoboden bi bil človek, ako bi vse svoje življenje lahko uravnal povsem po svoji volji in le po svoji volji; ako ne bi nobena druga moč in sila vplivala ne na njegovo mišljenje, ne na njegova dejanja; ako bi bili vsi njegovi sklepi rezultati njegovih lastnih, le iz njega samega zajetih predpostavk in njegovih samo v njegovi glavi spredenih miselnih vezi; ako bi bile njegove moči tako velike, da bi vsako njegovo voljo lahko uresničevale in ako ne bi bilo nikjer nobene sile, ki bi mogla ovirati njegovo voljo in njegovo največje ali najmanjše dejanje.

Ako bi bil ves neskončni svet eno bitje, da bi bile vse sile, ki so sploh mogoče, obsežene v njem in bi ne bilo nikogar razun njega, da bi mu mogel kjerkoli zastopiti pot; ako ne bi bilo v tej oživljeni neskončnosti nobenih trajnih zakonov, temveč bi jih "duh sveta" sam ustanavljal in po svoji volji lahko menjal, tedaj bi se lahko dejalo, da je to bitje svobodno.

Očividno je taka svoboda—edina, ki bi v pravem pomenu zaslužila ime svobode — za človeka prav tako kakor za vsak posamezni del sveta nemogoča. Ako so na kateremkoli planetu kateregakoli osolnčja bitja desetkrat ali stotkrat ali tisočkrat ali pa tudi miljonkrat bolj razvita, više organizirana, močnejša in modrejša, kakor človek na naši zemlji, vendar ne morejo biti absolutno svobodna; kajti zakonom prirode je podvrženo vse, največje in najmanjše, in kjer je zakon, tam ima svoboda svojo mejo.

Ako si človek zamisli pravo sliko svobode, tedaj se mora skrčiti kakor črviček vpričo dejstva, da je tisti zlomek svobode, ki ga more uživati, v primeri z absolutno svobodo komaj nekoliko več kakor ničla.

Treba se je torej enkrat za vselej sprijazniti z dejstvom, da smo odvisna bitja, in da so neštete naše odvisnosti take, da jih ne moremo nikdar skrušiti. Absolutne svobode ne bomo nikdar dosegli, ker je nemogoča; vedno ostanemo odvisni od prirodnih zakonov, in dokler bodo na zemlji ljudje, o tudi človek odvisen od človeka.

Površnim glavam se zdi, da uživajo dandanes posamezni ljudje svobodo. Cesarji, kralji, velekapitalisti so taki svobodni srečniki. Čim absolutnejši je vladar, tem absolutnejša je njegova svoboda. Franejožef je bil po mnenju takih ljudi svoboden gospod; ruski car pa je še večji, svobodnejši. Od nikogar ni odvisen. Franejožef je poslal parlament na počitnice, pa ga on oziroma njegov naslednik tri leta in pol ne skličeta. Tako se kljub konstituciji napravita neodvisna. Nikolaj je pa lahko sklicoval dumo, ker mu ni bilo treba slušati njenih sklepov, zakaj ta duma je imela le pravice posvetovalnega organa, in če si je kdo kaj več domišljal, ga je poslal enostavno v Sibirijo. Car je bil velik, car je bil neodvisen.

To je fikcija, ki se razpade, čim pogleda človek nekoliko bistreje nanjo.

Franejožef je lahko napovedal vojno kralju Petru, in potem jo je dalje napovedoval po vrsti, dokler je niso drugi začeli napovedovati njemu. Ali ves svet ve, da je Franejožef s svojo vlado ravnal le kot pooblaščenec Nemčije. Neodvisen ni bil pred vojno, ne med vojno, še manj je neodvisen Karol sedaj, ko razpolaga Prusija z njegovimi armadami in z njegovimi civilnimi oblastmi. Kar se tiče svobode, je vladar velike podonavske države ubog revček, ki vstaja in seda kakor marioneta, ki jo drugi vlečejo na niti.

Ali ne glede na to je vladarjeva svoboda in neodvisnost prazna iluzija. Franejožef je napovedal vojno. Da je mogla njegova napoved imeti vojno zapraktično posledico, pa ni bilo odvisno od njega, ampak od vsakovrstnih državnih uredb, od zakonov, od militarističnega aparata, od vojaških priprav, naposled pa od ljudstva samega. Franejožefova volja in Berchtoldova volja ni volja vseh ministrov in vsi zakoni in vse kasarne in vsi arzenali in vsa militaristična mašinerija ne bi omogočila vojne, ako bi se bilo ljudstvo postavilo po robu in odločno izjavilo: Ne gremo streljat, ne gremo požigat, ne gremo morit!

Veliki, ponosni vladar je vendar odvisen od prezi'anega, zaničevanega "nizkega", ljudstva. Kako temeljita je odvisnost,se je najbolje pokazalo na ruskem carju.

Odvisen je monarh kakor vsak drug človek od bacilov, če oboli, od zdravnikov, od kuharja, od svojih strežajev; kadar se pelje na zrak, je odvisen od kočijaža, od konj, od nepreračunljivih slučajev. Množina njegove odvisnosti ni nič manjša kakor odvisnost "navadnih" ljudi.

Za druge vladarje velja ravno to, za finančne in industrijske magnate, ki so sicer večji in močnejši od njih, za Rockefellerja, Morgana i t. d. pa tudi.

Odvisnosti so neizogibne. Ni je glave tako ženialne, da bi mogla zasnovati sliko svetovne uredbe, v kateri bi mogel biti človek resnično neodvisen in svoboden, to se pravi absolutno svoboden.

Ali iz te nepobitne resnice more le popolnoma hlapčevski duh izvajati, da se zato sploh ni treba bojevati za svobodo, ampak da se mora človek topo vdati in pokloniti razmeram, kakršne so.

Seznaniti se je treba z resnico, zato da se ne žrtvuje delo, napor, čas, moč in nemara življenje za nemogoče reči. Ali če se seznanimo z resnico, spoznamo tudi lahko, kaj je mogoče. Za to pa nismo le opravičeni, da se bojujemo, temveč imamo celo to dolžnost. Kajti kakor sprejema človek pridobitve prejšnjih rodov in ima razvoju, trudu in delu minolih tisočletij in stotisočletij zahvaliti, da mu ni treba več plezati po gozdovih in se skrivati v skalnih brlogih, tako mora doprinesti svoj del, da dobe tudi generacije za njim svojo pravično dedščino.

Svoboda, ki je na zemlji mogoča, ne pomeni konca odvisnosti, pač pa tako ureditev, da bodo odvisnosti čim pravičneje razdeljene, da ne bodo na eni strani vse pravice, na drugi pa vsa bremena.

Človek potrebuje človeka. Potreboval ga je v najstarejših časih; čimbolj se razvija, čimbolj napreduje, čimbolj se njegovo življenje komplicira in vsled tega delo deli, tem več je tistih ljudi, katerih pomoč potrebuje posameznik.

Vzajemna pomoč je duša človeške družbe. Ako hočemo, da bo družba dobro urejena in da bo v njej vladala največja mogoča pravičnost, moramo skrbeti, da se vzajemna pomoč čim popolneje in na čim boljši podlagi uredi.

To je naloga socializma; to je namen socialistične stranke.

Podlaga družabnega življenja je gospodarska. Vse prve potrebe človeka so gospodarskega značaja. Njegov organizem zahteva hrane, varstva zoper klimatične in vremenske vplive, torej perila, obleke, stanovanja, snage i. t. d. Šele kadar je zadoščeno tem potrebam, je mogoče misliti na druge in delati za drugačne, bolj duševne cilje. Seveda je življenje nekaj višjega kakor kruh, ali kruh je neizogibno sredstvo življenja in zanj je treba skrbeti pod pretnjo smrtne kazni.

Tisti sistem, ki najbolj olajša zagotovitev materijalnih potrebščin, najbolj zmanjša neodvisnost človeka od prirode. Vprašanje materijalnih potrebščin je torej splošno človeško vprašanje; moralo bi biti vprašanje človeške družbe. To se pravi: Družba bi se morala tako organizirati, da bi napravila pridobivanje materijalnih potrebščin čim enostavnejše, da bi ga zagotovila za vso družbo in za vsakega svojega člana in da bi s svojo organizacijo, z najboljšim sistemom, ki je sploh mogoč, vzela temu vprašanju sedanjo težo in ostrost ter ga iz ospredja, kjer se sedaj repenči kakor strašilo človeštva, potisnila na podrejeno stopnjo.

Pridobivajo se materijalne potrebščine z delom. Prvi pogoj vsakega družabnega sistema, ki gre za večjo svobodo, je torej organizacija dela. In če je umljivo, da mora delo služiti človeški družbi, je logično, da mora biti tudi organizirano na družebni podlagi.

S tem prihaja socializem v navskrižje s sedanjo družbo, z njenim redom in z vsemi strankami, ki zastopajo in branijo ta red.

V družbi, kakršna je sedaj, se lahko vpeljujejo najraznovrstnejše reforme. Gotovo je med njimi tudi mnogo takih, ki bi koristile in zboljšale razmere. Socialistična stranka sama zahteva mnogo reform. Ali razlika med njo in drugimi strankami je ta, da se tudi najpoštenejše izmed zadnjih zadovoljujejo z reformami in nočejo več in se celo na vso moč upirajo, da bi se šlo preko meja njihovih reform. Socialistična stranka pa je revolucionarna in smatra reforme le za malo olajšanje sedanjih težav in za pripravo revolucije.

Sedanji družabni red smatra delo za privatno zadevo posameznih ljudi. Delo v tej družbi ne služi svojemu naravnemu namenu: Pridobivanju sredstev za pokrivanje potrebščin. Ne dela se za to, da se člani družbe nasitijo, napoje, oblečejo, da imajo streho nad glavo, da dobe udobnosti, ki jim omogoča napredek tehnike, pa da pridejo potem do kulturnih užitkov, ki dvigajo človeka. Delo služi dandanes le privatnim interesom onih, ki so se znali postaviti za gospodarje dela. Zato se dela, da se izdelano blago prodaja in da prinaša dobiček onim posameznikom, ki razpolagajo z njim.

Ta organizacija dela na privatni podlagi, ki se pogostoma ne le približuje gospodarski anarhiji, ampak se dostikrat naravnost preliva vanjo, je razdelila človeško družbo; napravila je iz nje dve družbi: Eno, ki gospoduje, drugo, ki hlapčuje.

Vsak boj za svobodo mora pričeti s spoznanjem tega dejstva. Kajti gospodarsko tiranstvo enega razreda nad drugim povzročuje vsako drugo tiranstvo, in nikakršna svoboda ni mogoča, dokler ne pade ta despotizem. Vse politično, narodno, kulturno zatiranje ima svoje vire v gospodarskem zatiranju. Privatno kapitalistični sistem, ki omogočazbiranje ogromnega bogastva na račun tujega dela in peha nepregledne množice v bedo, daje kapitalistom moč gospodstva in vladanja ter povzroča največjo, najstrašnejšo odvisnost velike večine človeštva.

Ta odvisnost je od naravnih zakonov neodvisna, kajti njen vir so človeške uredbe. Zato je izpremenljiva. Ljudje so napravili sedanji red; ljudje ga torej tudi lahko odpravijo in naredo druzega.

Treba pa ga je odpraviti in zamenjati z drugim, če se hoče svoboda razširiti toliko, kolikor je na zemlji sploh mogoča in odpraviti tista odvisnost — torej nesvoboda — katere niso ustanovili prirodni zakoni sami.

Delo mora služiti človeštvu. Mora se torej organizirati, da se more doseči ta namen. Zato se mora odpraviti sedanja razdelitev družbe v gospodujoči in hlapčujoči razred, celotna družba pa mora postati lastnica sredstev, ki so potrebna za delo in za organizacijo dela.

To je namen socializma. To je edina pot, da se doseže ne absolutna, utopistična, ampak tista največja relativna svoboda, ki je med ljudmi sploh mogoča. To je edina pot, da pospeši človeštvo svoj razvoj in napredek.

To je socialna revolucija. Ne imenuje se revolucija zaradi krvi in dinamita, ker je oboje nepotrebno, ako ne apelirajo gospodujoči razredi na orožje, preden se odpovedo svojemu despotizmu; revolucija je zato, ker ne izpreminja le nekoliko oblik, temveč postavlja družbo na popolnoma novo podlago.

To je razlika med socialistično stranko in vsemi drugimi. Svoboda ima pogoje, in v prvi vrsti so to gospodarski pogoji. Kdor želi večjo svobodo, ji mora dati pogoje. Kdor noče tega, pa govori o svobodi, je prazen deklamator.

Proč s tajno diplomacijo.

V vseh državah tega sveta je ljudstvo brezpravno v vprašanjih, ki imajo lahko največji vpliv na njegovo življenje. O notranji politiki odločujejo parlamenti vsaj v tistih državah, ki si niso pod gladko krinko ustavnosti ohranile trdovratnega absolutizma. Na Angleškem ali na Francoskem se ne more porabiti niti vinar davka brez parlamentarnega dovoljenja. V Avstriji si vlada celo rekrute sama dovoljuje z zloglasnim § 14.

Ali če ima v notranji politiki ljudstvo v raznih državah različne pravice, je v zunanji politiki popolnoma brezpravno. Ako n. pr. skleneta minister Karl in Viljem zvezo, sta jo sklenila, in noben parlament je ne more razdreti.

Različne aliance v Evropi so veliko pripomogle, da je prišlo do sedanje vojne.

Ko so ustanovili trozvezo Nemčija, Avstrija in Italija, so vsi trije trdili, da je bila ustanovljena za ohranitev miru. Toda s to mirovno garancijo je bilo kakor z oboroževanjem. Francija se je ustrašila trozveze, ki je predstavljala v srednji Evropi tako silo, da bi bila lahko postala nevarna vsaki osamljeni državi.

Na zagotavljanje miroljubnosti se nič ne da v političnem življenju. Prav tisti, kogar najbolj mika, da bi napadel soseda, bo najbolj tajil svoje namene. Kajti nepripravljenost napadenega je napadalčeva korist.

Francija, ki je imela l. 1870—71 svoje izkušnje, se je zbala trozveze ter je iskala pomoč, ki bi v slučaju potrebe odtehtala silo srednjeevropske alianee. Našla jo je v Rusiji. Zveza je bila nenaravna; napredna republika se je pobratila z absolutističnim carizmom. Ali povzročil jo je strah za lastni ostanek.

Tudi ta ententa je trdila, da hoče z ravnotežjem v Evropi obraniti mir. Ali trojna zveza ji ni verjela, ker je sama dobro vedela, kaj pomenijo take besede.

Posledica teh zvez se je kazala v splošnem oboroževanju. Nemški cesar, ki ljubi fraze, je nekoč dejal: Bodočnost Nemčije je na vodi. Tedaj se je pričelo silno pomnoževanje nemške mornarice.

Francija je na morju razmeroma slaba. Rusija še slabša; ker nima nikjer odprtega morja, je njeno brodovje takorekoč brez pomena. Francija je iskala protiutež. Angleško-nemška konkurenca, ki se je izražala zlasti v nekaterih kolonialnih konfliktih, ji je utrla pot v London. Francosko-ruskemu sporazumu se je pridružila Anglija. "Da bo mir varnejši."

Nemčija pa je smatrala to za novo pretnjo. Vojni in mornariški proračun je v Berlinu silno poskočil; Dunaj je sledil, v Rimu so storili, kar so le mogli.

V Londonu, Parizu in Petrogradu se je takoj zaslišal odmev.

Medtem so se cesarji, carji, kralji, predsedniki obiskavali. To so bila "znamenja prijateljskih odnošajev med državami." Vladarji smatrajo države še vedno za svojo last. O prijateljstvu med državami odločajo oni; narodi nimajo besede v takih rečeh.

Kljub obiskom, lastoročnim vladarskim pismom in podobnim ceremonijam pa napove Franc Jožef Petru vojno. Viljem jo napove Nikolaju in francoskemu predsedniku, in potem gre to dalje po vrsti; zdaj svojo narodi — korakati na morišče.

Diplomacija dela tajno in ljudstvo nima nobene kontrole nad njo. Dokler je tako, je vsa ustavnost prazna fraza. In v meglah tajne diplomacije se skriva večna vojna nevarnost.

Ko so narodi v starih monarhijah strmoglavili absolutizem, je bil njih uspeh samo polovičen. Zunanja politika je ostala absolutistična, in dokler ostane taka, je večna nevarnost, da bodo narodi proti svoji volji zapleteni v vojno.

Iz vsega tega sledi, da si mora ljudstvo v zunanji politiki priboriti vsaj toliko vpliva, kolikor ga ima v notranji.

To je tudi naloga za socializem.

Ko so holandski socialisti predlagali mednarodno konferenco, so angleški sodrugi izdelali resolucijo, ki naj bi se predložila konferenci. Objavili smo jo tudi mi. Ta resolucija obsega tudi zahtevo, da se odpravi tajna diplomacija.

Potem se je ta zahteva ponavljala na vseh socialističnih konferencah, kar jih je bilo tekom vojne.

Seveda to ni cilj socializma. V socialistični družbi — mislimo — bo konec vojne sploh. Socializem odpravi ona nasprotja med interesi, ki so v kapitalistični družbi neizogibna, ona nasprotja, iz katerih se porajajo vojne. Če minejo vzroki, morajo izginiti posledice. Kadar ne bo razlogov za vojno, tudi vojne ne bo.

Ali tudi v sedanji družbi ne more biti socializem ravnodušen napram klanju, ki ga uprizarjajo vladajoči, kakor nam ni vseeno, koliko politične svobode uživa ljudstvo v kakšni državi in kakšen je položaj delavskega razreda.

Edino sredstvo, ki more dati nekaj jamstva za mir, je pa kontrola ljudstva nad diplomacijo. Samo odločevanje o vprašanju, če naj se napove vojna, je premalo. Kajti kadar je diplomacija vse tako zapletla, da postane spopad neizogiben, je prepozno. In če nima narod vpogleda v vse razmere, pride sam lahko do napačne sodbe.

V sedanji vojni so mase skoraj po vseh deželah prepričane, da je njihova država v obrambi in da je sovražnik napadalec. Naravno je, da to ne more biti resnično. Ako ne bi bil nihče napadel, ne bi bilo vojne. Toda ljudstvo ni moglo kontrolirati, kar je počenjala diplomacija vsa leta; v temi so se tkale spletke, vršile intrige, pripravljale zanke, in o vsem skupaj ni vedelo ljudstvo ničesar. Ko je prišlo do katastrofe, je vsaka vlada prikazovala sebe za nedolžno jagnje in valile vso krivdo na nasprotnika.

Ljudska kontrola v zunanji politiki je torej potrebna ves čas, ne pa šele zadnji trenotek. Za demokratizacijo zunanje politike se mora boriti socializem po vseh deželah. To se popolnoma vjema že z njegovim sedanjim programom.

Predsednik Wilson je naznanil ruski vladi vojne cilje Amerike. Dokument, ki jih obsega, je ameriški poslanik Francis v Petrogradu izročil ruski vladi, objavljen pa še ni, baje zaradi težav, ki vladajo v Rusiji. Bilo bi vseeno dobro, da bi bil kmalu objavljen, ne le, da bi vedeli Rusi, kaj namerava Amerika, ampak da bi bilo to znano tudi v — Zedinjenih državah.

Tudi avstrijski Poljaki se izrekajo za ustanovitev cele Poljske. To ne doni Korlu prijetno v ušesih.

IMPERFECT IN ORIGINAL

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 14. avgusta 1904.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrich, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Frank Kančič, Box 73, Dronio, Pa.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavriš, box 8, Yukon, Pa.
2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
Ivan Grančner, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
Stefan Zabrac, Conemaugh, Pa.
Ivan Suhadolnik, Box 253, South Fork, Pa.
Ignac Pečjak, 287 Ceper Ave., Johnstown, Pa.
Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar na se pošilja edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovlja: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošilja z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

NAZNANILO.

Maynard, O.

Tem potom opozarjam vse člane in tudi bivše člane društva "Slovenski Fantje" št. 59 S. D. P. Z., kateri še dolgujejo na asesmentu od zadnjega štrajka, da do prihodnje seje poravnajo svoj dolg. Sedaj po dveh letih je že čas, da storijo svojo dolžnost. Kdor ne bo tega vpošteval, bo prisiljen sodnijskim potom. To je bil sklep zadnje seje.

Frank Bregar, tajnik.
Box 647, Maynard, Ohio.

KINEMATOGRAF NA BOJIŠČU.

Fotograf, ki je dobil od svoje filmske družbe nalogo, da napravi v vojski posnetke, ima opraiti z mnogimi težavami in nevarnostmi. On mora deliti ne samo vse nevarnosti vojaka, ako si hoče pridobiti res zanimive slike s fronte, ampak se mora tudi boriti proti strogim prepovedim raznih vojnih vodstev in mora gledati, da si jim čim spretneje izogne.

Navadno se v to svrho poslužujejo t. zv. telefon apartov, t. j. aparatov s takimi lečami, ki dopuščajo, da se napravijo posnetki iz velike daljave, katere pa kljub temu izgledajo, da so napravljene iz najbližje bližine. Neka francoska tvrdka uporablja, kakor to poroča "Neue Zuer. Ztg.", aparate, ki posnemajo slike iz daljave 500 metrov, in ki so vsled svoje jasnosti tako goljufive, da bi mogel človek verjeti, da so fotografirane iz samega okopa.

Ta način se že dolgo časa uporablja tudi v naravi, n. pr. pri fotografiranju življenskih navad zveri ali plašljivih živali. V vojski mora biti aparat bolj pripraven za transport. Zaradi tega ne uporabljajo težkih tronogov, ampak si pomagajo z enostavnimi lastnimi konstrukcijami z ozirom na figuracijo ta. Pri uličnih bojih Nemcev in Belgijcev je postavil neustrašljivi fotograf Mason svoj aparat sredi same ceste, cam pa se je za njim vlegel na trebuh. Panorami podoben pregled nemških pozicij je posnel Mason z nekega brzojavnega droga. Potem ko je sam zlezel na drog, je potegnil s seboj z žico aparat, ki je bila ovita okil njega.

Bizeul je fotografiral prihod Nemcev v Gent skozi uro in pol, potem ko je pred tem v vrata neke zapuščene trgovine izdolbel luknjo, ki je bila ravno zadosti velika za lečo njegovega aparata.

Nič težje od samega posnetka in tudi transport slike t. j., da ne pade v roke cenzorja in da potem eventualno ne bo uničena. Neki predrzni Amerikanec je z velikimi težavami fotografiral topniški dvoboj med Nemci in Francozi, ali ni mogel svojih slik spraviti na varen prostor. Skril je svojo kamero in svoj film v kleti neke zapuščene hiše in se je vrnil šele čez par dni, ko je bilo bojišče nekam drugam prestavljeno, v svoje skrivališče, vzel svojo lastnino in z velikim naporom prišel do nekega parnika, ki ga je rešil pred samovoljo neizprosnega cenzorja.

Morska bolezen in živali.

Splošno je znano, da imajo skoraj vsi ljudje, ki potujejo preko morja, spočetka morsko bolezen. Vendar so pa nekateri, ki jim vožnja po morju ne povzroča nikakih slabosti. Enako je tudi pri živalih. Nekatere čisto lahko prestanejo potovanje po morju, druge pa komaj žive izkrcajo zopet na suho. Slon, ki so ga prepeljali iz njegove afriške ali indijske domovine v Evropo in ki je bil pred ukrcanjem ves divji, je postal na morju krotak kakor ovca, bolečine so mu zvijale telo, čepel je v svojem kotu in je stokal, da se je smilil vsakomur. Dali so mu alkoholnih pijač, pa mu je kmalu odleglo. Jako težko prestanejo morsko bolezen velblodi. Zgodilo se je že, da je na morju poginila cela čreda velblodov. Konji in osli dobe tudi morsko bolezen, a ne vsi. Psi in mačke postanejo na morju jako nemirne, lajajo in mijavkajo grozno, ker čestokrat poginejo vsled morske bolezni, ako jim dajo čebule, pa se navadno hitro opomorejo, in bolezen jih več ne napade. Tudi ptiči niso neobčutljivi proti morski bolezni. Edina žival, ki je tudi na morju čila in zdrava ter ne pozna morske bolezni, je menda žirafa.

ŽIVINOREJA V SIBIRIJI.

Slovenski vojak, ki je sedaj v Bisku, sibirska gubernija Tomsk, kot vojni ujetnik, piše med drugim:

Minoli teden je bila v Bisku običajna "jarmarka" — velikansk letni semenj. Sejmarji so prišli iz vsega ogromnega biskega okrožja in še iz večjih daljav. Videti je bilo tudi mnogo Mongolcev, ki so se zlasti zanimali za konje. Je bila pa res velika izbira: gotovo 10,000 repov, med katerimi sem občudoval mnoge žametne vrance — naravnost prekrasne živali! Za 80 do 100 rubljev kupiš tu konja, ki bi stal v domovini gotovih 600 do 800 K. Sibirski konj pa ni samo lep, ampak tudi skrajno utrjen in vztrajen. Brez oddiha in krmljenja ti preteče svojih 100 km; nato mu privoščijo zunaj na mrazu — brez odeje seveda — pol ure počitka, šop trde slame in nazadnje do mile volje ledenomrzle vode; izprehodi se nekoliko na prostem zraku, potem te pa zopet popelje nadaljnih 100 km. daleč — še isti dan. Čudovite živali!

V brezkončni Rusiji je tudi neštetо goveje živine. Mnogo je prav lepe živine, a krave — volov sem malo videl — bi bile splošno lahko mnogo boljše, ako bi se sibirski "kristjanik" (kmet) teoretično in praktično seznanil z umno živinorejo. Živali so vse leto noč in dan na prostem; po snegu iščejo raztreseno slamo, zato ni čuda, da ima srednje dobra krava pri nas več mleka nego 10 do 15 sibirskih. Po mnogih vaseh sem opazil posebno kravjo pasmo brez rog. Pa tudi muhastim rogatim kravam prav na kratko odžagajo rogove, da v naprej preprečijo vsak uspeh hudobnih kravjih namenov. Da bi krave snažili s krtačami, seveda ni govora, a živali kljub temu nimajo mrčesa. V Sibiriji je pač hud mraz.

Tudi prašičereja je tod še prav primitivna. Trikrat na dan dobe živali žita, sicer pa tavajo po vasi, da kje kaj "boljšega" iztaknejo. Seveda sibirski prašiči niso tako zmrznjenci kakor naši pujski, ki imajo tu in tam lepše stanovanje nego marsikateri zemljak. V snegu spe in počivajo tu kajžnji prašički kakor vsa druga živina, pa so zdravi in se lepo zdebele, kakor sem opazil na "jarmarki". Kot umne, samostojne živali imajo svoboden izhod celo do kolodvora, kjer iščejo odpadkov in se kaj spretno umikajo prihajajočim vlakom. Pri nas se pa marsikatera "govedina" na dveh nogah neprostovoljno zamota pod lukamatijo.

Meje na bodočem evropskem zemljevidu bodo najbrže naslikane s človeško krvjo.

Taylorjevi in podobni sistemu.

Odkar ima Amerika vojno, se množe poizkusi, da bi se v raznih kapitalističnih podjetjih vpeljal takozvani znanstveni sistem dela, ki ima namen, da izčrpa iz delavca absolutno vso moč, ki jo je mogóče izčrpati. V resnici je doba vojne za take eksperimente najmanj primerna in kapitalistični poizkusi, da bi se vpeljal tak morilni sistem v podjetja, v katerih ga še ni, more te provocirati ostre delavske boje in štrajke, katerih bi se vlada prav sedaj silno rada obvarovala.

Popolnoma napačno je v tem oziru pridigati delavcem miroljubnost, ki ne pomeni nič druzega, kakor opuščanje svojih pravic in vdajanje v kapitalistične zahteve. Na druga vrata je treba potrkati in povedati podjetnikom, da sedaj ni čas za eksperimente, ki morajo po sili zbujati delavsko opozicijo.

Pri svojem študiju industrijskih in delavskih razmer je dognala zvezna industrijalska komisija, da vladajo v zavodih, v katerih je bila uvedena takozvana "znanstvena uprava," nenavadne razmere. Da bi bilo mogoče te razmere in delavske probleme temeljito razumeti, je komisija zaposlila profesorja Roberta Hoxieja, da bi vodil posebno preiskavo na tem polju. Profesorju Hoxieju je pomagal Robert G. Valentine, industrijski svetnik iz Bostona, ki je zastopal podjetniške interese, in John P. Frey, urednik lista "International Molder's Journal," ki je zastopal interese delavstva.

Preiskava, ki jo je vodil profesor Hoxie in njegova tovariša, je obsegala znanstveno upravo v teoretičnem in praktičnem oziru. Skrbno so se preštudirala vsa važna dela o znanstveni upravi, zlasti dela Fredericka W. Taylorja, H. L. Gaulta in Harringtona Emersona, ki so priznani vodje onega gibanja. Preiskovalci so posetili okrog trideset tovarn in podjetij v Zedinjenih državah, kjer je bila znanstvena uprava sistematično uvedena. S to neposredno preiskavo znanstvene uprave, kako da v resnici učinkuje, pridobljeni materijal je velike cene, ne le za tiste, ki so direktno udeleženi kot delodajalci ali delavci, temveč za vse preučevalce socialne vede, zlasti za socialiste. Kajti prvič so bila zbrana, primerjana, analizirana dejstva, ki opisujejo "znanstveno upravo" tako, kakršna je!

Nova knjiga profesora Hoxieja "Scientific Management and Labor" je nepreceenljiva za socialiste, ker razumljivo analizira najzadnji razvoj kapitalizma z industrijalne strani. Poučimo se tukaj o tem, kaj delajo najnaprednejši kapitalni industrij, da bi izkoristili in organizirali stroje, uredbe in materijal; vidimo, kako se polaščajo obrtne izjurjenosti, ki je prej bila last izučenega delavca in jo rabijo na način, ki omogoča podjetniku, da obvladava delavski položaj; vidimo, kako se vrši v modernih tovarnah študij časa, stavljanje ciljev, določanje tarifov in način plačevanja, metode nameščavanja, discipline in odpuščanja.

Podjetnik seveda uvažuje o vseh teh straneh znanstvene uprave s stališča njihovega učinkovanja na dobiček. Socialist se bo pa bolj zanimal za to, kakšen učinek bo imela znanstvena uprava na sedanje življenje in na bodoči napredek delavskega razreda.

Že od časa, ko sta Marx in Engels položila temelje modernega znanstvenega socializma, spoznava vsak misleči socialist, da je treba zasledovati in študirati razvoj kapitalističnega industrijalnega sistema. Temeljna misel, ki preveva Marxovo in Engelsovo delo, je ta, da pripravlja kapitalizem s svojim lastnim razvojem socializmu pot. Verjetno je, da niso veliki socialistični misleci predidoče generacije popolnoma poznali silno življensko moč in potenco kapitalističnega industrijskega sistema. Mislili so, da preide kapitalizem v svojem teku mnogo hitreje svojo pot, nego se zdi sedaj. Kljub temu so bile njih temeljne misli nedvomno pravilne in od leta do leta lahko opazujemo, kako pripravljajo kapitalisti v svojem stremljenju, da bi organizirali in razvili svoja podjetja, socializmu pot.

Razvoj kapitalizma je šel glavno v dveh smereh, v finančni in v industrijalni. Ustvarjanje močnih korporacij in trustov je bilo glavno delo vodilnih finančnikov naše generacije. V značni meri so odpravili kaos in zapravljivost konkurence. Tako so pripravljali pot kolektivni lastnini in upravi industrije. Hoxiejevo proučavanje znanstvene uprave kaže, da napreduje kapitalizem na podoben način z industrijske strani. Zapravljanje dela in materijala se odpravlja, in kolikor je mogoče, se postavlja ves proces proizvajanja na znanstvene temelje. Izdelane so metode računstva in kontrole, ki omogočajo, da se zasleduje, kar dela delavec in da se prilagodi njegovo delo njegovim močem in sposobnostim.

Ko so bili očetje znanstvenega socializma pozvani, da naj podrobno opišejo, kako bo organizirana in upravljana socialistična država, so zelo modro odgovorili, da se bodo ti problemi rešili tekom industrijskega razvoja in da bi zastonj slikali utopične slike bodoče države. Ali mnogo problemov kolektivizma rešujejo kapitalistični ustanovitelji trustov in njih znanstveni upravitelji. Eden izmed faktorjev, ki manjkajo v njihovem delu, in ki je važnejši od vseh, je element demokracije.

Dasi prizmava profesor Hoxie zasluge in možnosti znanstvene uprave, ni slep za njene pomanjkljivosti v resnični praksi in za dejstvo, da so v dobi kapitalizma njeni učinki lahko naravnost protisocialni in škodljivi delavskemu razredu. Tiste strani znanstvene uprave, ki bi bile posebno koristne delavcu, n. pr. varstvo pred prenapornim delom in izčrpanjem, se v praksi ne rabijo, čim občutijo podjetniki, da bi se s tem znižal njih dobiček. Tukaj kakor drugod se zdi, da sprejemajo kapitalisti, ki kontrolirajo industrijo in imajo v svoji moči, da sprejemejo ali zavrnejo znanstveno upravo, le tisto znanost, ki povečava velikost njih končnih računov.

Eden izmed glavnih predmetov tega študija je bil, da bi se ugotovilo, kako je uvedba znanstvene uprave vplivala na delavske organizacije. Profesor Hoxie pokazuje zelo jasno, da je eden glavnih namenov znanstvene uprave, da postane vsak delavec neodvisen od drugega delavca, kar se tiče hitrosti, izurjenosti in plače. Sistemi plač, ki jih rabi znanstvena uprava, gredo za tem, da postane kolektivno pogajanje nepotrebno, če ne nemogoče. V resnici so temelji, na katerih so zgrajene strokovne organizacije v sedanjih dobi, skoraj popolnoma uničeni v delavnicah, v katerih je vpeljana znanstvena uprava. Torej ni presenetljivo, da se postavljajo vodje strokovnih organizacij odločno proti znanstveni upravi, kakršna se vpeljuje sedaj. Kamor prihaja taka uprava, tam skoraj že odhaja strokovna organizacija.

Zagovornik znanstvene uprave trdi, da bodo pravice delavcev popolnoma zavarovane, tudi če bodo unije uničene ali če izumro. Prav glede na to točko je njihova "znanost" najbolj pogrešna. Noben sistem znanstvene uprave se doslej ni iznašel, ki bi harmoniziral nasprotne gospodarske interese kapitalistov in mezdnih delavcev. Nikdar se ne sme pozabiti, da imajo kapitalisti, ki posedujejo in konstrolirajo industrijo, pred očmi le en cilj, pridobivanje dobička. Torej bodo kapitalisti in njih zastopniki vodili podjetja na tak način, ki jim bo dal po njihovem mišljenju največji dobiček, pa naj bo njih uprava znanstvena ali neznanstvena. Profesor Hoxie daje mnogo primerov, s katerimi kaže, da se tiste strani znanstvene uprave, ki niso dobičkanosne za kapitaliste, četudi so ugodne za delavce, splošno zanemarjajo. Torej je jasno, da je ob znanstveni upravi edina pot, po kateri morejo delavci varovati svoje pravice, kakšna oblika organizacije. Dvomljivo je pa, če bo mogoče ohraniti sedanjo obliko strokovne organizacije v tistih industrijah, v katerih je uvedena znanstvena uprava. Za samoobrambo se bodo unije nedvomno bojevale proti njej, toda če se ne bo ta boj vodil v novih smereh, se izkažejo njih napori najbrže za brezuspešne. Poizkusi, da se omeji uvedba znanstvene uprave, bodo najbrže tako brezuspešni, kakor prejšnji poizkusi proti vpeljavanju strojev.

Po pisateljevem nazoru se bo znanstvena uprava vpeljavala v večjem in večjem obsegu v našo industrijo. Začetkoma je mnogo delavcev lahko prevarjenih, da bodo mislili, da se njih interesi lahko popolnoma varujejo tudi brez posebne organizacije. Tekom časa pa bodo spoznali, da je znanstvena uprava le druga metoda za zvišanje kapitalistovega dobička brez primernega zboljšanja delavskega položaja. Ta nezadovoljnost se lahko izrazi v industrijskem unionizmu, ali pa s politično akcijo delavskega razreda. Nedvomno se bodo ameriški delavci bolj zatekali k politični akciji v bodočnosti nego so se v preteklosti, da bodo varovali svoje gospodarske interese. Tekom časa bodo najbrže spoznali, da je edina pot, po kateri se morejo uspešno braniti slabih učinkov znanstvene uprave, ta, da dobe kontrolo industrij v katerih bo znanstvena uprava vpeljana. Začetkoma pojde uvedba uprave za ojačanjem podjetniškega razreda, ali končni rezultat bo ravno nasproten. Solidarnost vsega delavskega razreda se, kakor je verjetno, pospeši in gibanje za industrijsko demokracijo se odločno zbudi.

Profesor Hoxie ne razglaša v svoji knjigi novih teorij, podaja pa nam neštevilne informacije, ki bi jih moral poznati vsak zavedni socialist. Marx in Engels opisujeta kapitalizem, kakršen je bil sredi devetnajstega stoletja. Hoxie opisuje kapitalizem, kako dela v dvajsetem stoletju. Socialist dvajsetega stoletja mora poznati kapitalizem dvajsetega stoletja. Zlasti mora razumeti, kako prenaša kapitalist — in ravno to opisuje ta knjiga — posest zadnjega faktorja v proizvajalnih sredstvih na delodajalca, namreč obrtno znanje delavca, in kako izrablja to novo pridobljeno sredstvo, da degradira izučene delavce na stopnjo neizučenih, vse skupaj pa peha v podrobno specializirano in malo se razlikujočo maso.

Cesar Karl je otvoril avstrijski parlament s prestolnim govorom. Bil je poln fraz, med katerimi so nekatere lepe, pa vendar niso nič druzega, kakor fraze. Gospod cesarček je govoril nekaj o reformah, ki bodo potrebne — seveda po vojni, o demokraciji, ki naj se razširi — seveda tudi po vojni, na narodne pravice, na katere se bo treba ozirati — kajpada tudi po vojni. Vse po vojni, kadar bodo puške zopet oddane v arzenale in bo ljudstvo s praznimi rokami lahko spominjalo "njegovo veličanstvo" na dane obljube.

Avstrijski narodi imajo s takimi obljubami že dovolj izkušenj, da jih menda ne bodo resno jemali. Demokracijo, ustavnost, rešitev narodnega vprašanja, socialne reforme je obljuboval vsak ministrski predsednik, kadar je nastopil svoj urad; kadar je odstopil, je začel obljubovati njegov naslednik. Franc Jožef ni le obljuboval, ampak celo prisegel; v njegov grob je šel cel kupček prelomljenih priseg z njim. Kje je razlog, da bi se Korlovim obljubam več zaupalo, kakor Franc Jožefovim? Gospod Korl naj bi obljubil, da vrže svojo krono v staro šaro in naj bi to takoj izvršil, tedaj bi mu verjeli, da ima vsaj nekaj pojma o demokraciji.

Predsednik zveze češkin poslancev v dunajskem parlamentu Stanek je po poročilu "Berliner Tageblätta" podal izjavo, da žele Čehi izpremembo Avstrije v zvezo federativnih narodnih držav. Podobno izjavo je podal Korošec v imenu Jugoslovanov, zahtevajoč združitev krajev, v katerih žive Slovenci, Hrvati in Srbi, v avtonomno državo, ki naj bo neodvisna od vsake plemenske in tuje nadvlade.

BOJ, CILJ IN SREDSTVA.

Neodvisen, samostojen boj delavstva — to je nauk socializma, to je naše stališče in na vprašanje:

"Je li s obče mogoča osvoboditev delavcev brez socializma?" — bo odgovoril slehern zaveden delavec: Ne!

V socializmu je rešitev, v socializmu je osvoboditev! — Dokler obstoji današnja uredba človeške družbe, kapitalistična uredba, se morejo izpreminjati samo oblike suženjstva — ali suženjstvo ostane: eno trpljenje se more odpraviti, pa se zato pojavi zopet drugo.

Na zemlji sta danes dva sveta, dva razreda ljudi. Na eni strani stoje oni, ki so pograbili vse bogastvo, in ki lahko uživajo brez truda in skrbi. Na drugi strani so delavci brez vsakršnega posestva, proletarci, katerih edino bogastvo je delovna moč, ki jo morajo prodajati, ako hočejo živeti, a s tem, da jo prodajajo, ustvarjajo kapitalistom nova bogastva. Na eni strani je toliko bogastva, da ga njegovi gospodarji ne morejo vsega užiti, pa če bi si tudi izmišljali najrazuzdanejše užitke — na drugi strani pa je pomanjkanje in stradanje. Kdor nič ne dela, uživa, ter se skoraj duši v izobilju. Kdor pa dela nima kruha!

Ako bi se to dogajalo po nekem večno nerazumljivem zakonu, tedaj nam v resnici ne bi nič druzega preostajalo, nego da se udamo v božjo voljo in otožno čakamo, kaj da še pride, da čakamo na smrt. Ali danes vemo in znamo, odkod krivica prihaja, mi vemo, kaj je vzrok tega nesmiselnega, nezmesnega sistema. Mi dobro vemo, da so kapitalisti gospodarji dela samo zategadelj, ker so v posesti delovnih, proizvajalnih sredstev: zemlje, tovarn, rudnikov, strojev itd. Mi vemo, da je delavec v težki odvisnosti, ker ne more sam razpolagati s svojo delovno močjo, nego jo mora prodati onim, ki so si prisvojili vsa delovna sredstva. A kakor hitro nam je to znano, tedaj vemo, da bo delavec svoboden šele takrat, kadar bo odpravljeno kapitalistično gospodarstvo, kadar bo res gospodar delovnih sredstev in vsled tega tudi gospodar svojega dela in njegovih produktov.

Ali čim nam je vse to znano, ne smemo obupno čakati, da se na bogve kakšen čudežen način zruši kapitalistični sistem in nad njegovimi razvalinami zasije solnce socializma. Ne smemo nikdar pozabiti, da je vsakršen uspeh v človeškem življenju odvisen od moči. Neumestna potrpežljivost, prazno upanje ni rodilo še nikakršne zmage: zmiraj je odločevala moč.

Kapitalizem ne vlada po "milosti božji", nego s silo svoje moči. In vladal bo, dokler se ne pokaže, da je delovno ljudstvo močnejše, silnejše. Nikjer ni zapisano, kdaj bo delavski razred zrušil kapitalistično družbo; ali tudi brez vsakršnjih proračunskih koledarjev je gotovo, da bo delavstvo treščilo ob zemljo zlato tele v tistem času, ko bo delavska moč večja od kapitalistične.

V boju mora delavski razred zbirati bojno moč, ki je za zmago potrebna. A v vseh delavskih bojih je najboljše in najodločnejše orožje poleg organizacije — delavsko časopisje. Prav za prav si tudi močnih delavskih organizacij brez delavskega časopisje misliti ne moremo.

Kapitalisti vedo, kaj je časopisje, in od kapitalistov se lahko naučimo, kako je treba časopisje ceniti.

Ogromna je moč časopisja in kdorkoli stoji v boju, je moral spoznati njegovo moč. Časopisje izzivalo vojne in sklepalo mir; postavljalo je in rušilo vlade, pripravilo je tudi pot kapitalističnemu izkoriščanju. Brez časopisja, brez tiska ne bi mogel kapitalizem živeti in vladati, kakor tudi ne more gospodariti brez železnic in parobrodov, brez brzojava in pošte, brez borz in bank. Časopisje je kapitalističen ščit in meč, glasnik in prorok. S pomočjo časopisja vlada kapitalizem silnejše nego vlada s krono in žezlom.

Odkar se je delavstvo začelo buditi, spoznati svoje naloge in zbirati svoje sile, ima kapitalistično časopisje še eno, posebno svrho: zavajati delavce, odvračati jih od njihovega boja in ciljev. Niti ena podlost in četudi tako nespodobna mi, da je kapitalistično časopisje ne bi uporobljalo v svrho zavajanja in zatiranja delovnega ljudstva. Kapitalistično časopis-

je laže o peklu in raju, da bi v delavcih ubilo zdravo pojmovanje o življenju na zemlji. Kapitalistično časopisje slavi najokrutnejše izkoriščevalce ter poveličuje najčrnejše ponemunjevalce. Odkar je delavstvo začelo misliti s svojo glavo, prinaša kapitalistično časopisje od časa do časa tudi kako resnično vest o socializmu — seveda med stotinami lažnjivih vesti —, samo da bi delavce laže zaslepilo ter se kazalo, kakor da bi bilo vsem slojem pravično. Danes se to časopisje ljudstvu prilizuje, jutri ga bo zopet ogoljufalo in izdalo. V resnici služi to časopisje samo protidelavskemu kapitalizmu. Kdor brani privatno lastništvo delovnih sredstev, ta brani kapitalistični sistem, ta vzdržuje suženjstvo delavskega razreda.

Nasproti odkritemu in prikritemu kapitalističnemu tisku stoji bojevno socialistično časopisje. Socialistično časopisje stoji in pada z delavskim razredom. To časopisje je zmiraj in brez prestanka na strani tlačenih, a proti vsem tlačiteljem. Socialistično časopisje je najmočnejše delavsko orožje in sicer tem močnejše, čim bolj je razširjeno.

Sodrugi! Vam je li vse to jasno, ali pojmite pomen svojega časopisja! Ali, pojmite slovenski delavci važnost časopisja za delavsko gibanje med Slovenci! Proletarci! Vi to pojmite, zato boste šli na novo delo in napeli vse sile da poleg dela za organizacije čim najbolj razširite tudi naše časopisje, povsod in na vse strani, kjerkoli žive in delajo slovenski delavci!

Delavci! Socialisti! Vsi na delo! Poučujte svoje tovariše o važnosti organizacije in časopisja! Pridobivajte zmirom nove člane socialistični organizaciji. To je prvi, to je najnujnejši posel in nobeni socialisti se ne sme odtegniti delu za organizacijo in prepotrebnemu časopisju!

Delavci, sodrugi! Zavedajte se, da brez organizacije in časopisja ne morete voditi osvobodilnega boja. Upoštevajte vsikdar, da boste zmiraj potom svojega časopisja najlažje razgnali mrak, ki obdaja le še preveč vaših bratov, katere bo samo čitanje naših časopisov prevedlo v naše vrste ter jih trajno priklenilo na našo bojno organizacijo!

Delavci, vedite, da vam samo socialistično časopisje osvetljuje pota, po katerih vam je hoditi v boju za vsakdanji kruh. Delavsko časopisje vas uvaja v boj ter vas usposablja zanj. Ono vas nepristran brani in zagovarja ono vas vedno uči in hrabri, ono vas teši in navdušuje. Zato pa, slovenski delavci, slovenski proletarci, bodi vaše geslo: Delajmo neumorno in neprestano za našo socialistično organizacijo, vsak izmed nas naj smatra za svojo častno dolžnost, da pridobi organizaciji par novih članov; ali delo za organizacijo izpopolnujmo s tem, da agitiramo za svoj list. Organizacija in časopisje! Zanemarjati ne smemo ne enega, ne drugega. Organizacija je brez moči brez časopisja, kakor na drugi strani tudi časopisje ne more uspešno izvrševati svojih nalog, ako ne stoji za njim organizacija! Tako organizacijo, kakor časopisje oboje zaeno moramo pospeševati, ako hočemo, da bo naše delo popolno, naš boj uspešen.

Stranka

ČLANOM J. S. Z. NA ZNANJE.

Izjave večine in manjšine o vojni in militarizmu, kakor tudi vse izpremembe pravil in nova platforma, sprejeta na St. Louiški konvenciji socialistične stranke, gre v kratkem na splošno glasovanje in stopi v veljavo, ko bo o predlogah odglasovano. Dotlej so v veljavi vse stare izjave in pravila.

Toliko na znanje, da ne bo zmešnjave.

Tajništvo J. S. Z.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

V kratkem dobe naši klubi od tajnikov okrajnih ali državnih organizacij glasovnice za glasovanje o stališču stranke z ozirom na vojno in militarizem. Da bo članom razumljiva vsebina, izide v "Proletarcu" in Radnički Straži" prevod, poleg katerega bo mogoče članom glasovati inteligentno o točkah za, ali proti. Ta prevod naj tajniki prineso na sejo, ko se bo glasovalo o zadevi. Vsak član mora glasovati samo za eno izjavo, prvo ali drugo, ne pa za obe. Glasovnice, na katerih bo glasovano za obe izjavi, bodo neveljavne.

Vsa ostala navodila, do kdaj in kam je treba vrniti glasovnice, so naznačena na glasovnicah.

Na gl. stan stranke ali zveznemu tajništvu ni pošiljati glasovnic.

Tajništvo J. S. Z.

SLOVENCEM V ZAPADNI PENNSYLVANIJI.

Herminie, Pa.

Jugoslovanski socialistični klub št. 69 v Herminie, Pa., priredi dne 4. julija, to je na praznik neodvisnosti, velik javen ljudski shod, na katerem bo govoril sodrug Etbin Kristan iz Chicaga. V angleškem jeziku pa nastopi govornik tukajšnje okrajne organizacije.

Rojaki, ne zamudite lepe prilike, ki Vam jo ponuja tukajšnji klub in udeležite se shoda v čim večjem številu. Živimo v kritičnem času, ko se pripravljajo nove razmere in treba je, da smo tudi mi pripravljeni za vse slučaje. Kdor je pasiven, se ne more pritoževati, če ga potem dogodki bijejo in davijo. Interesi delavstva so v sedanji svetovni krizi na dnevnem redu in delavci sami moramo skrbeti, kako jih bomo varovali.

Popoln program objavimo pravočasno v "Proletareu" in v "Prosveti".

S soc. pozdravom

Rud. Ograjenšek, tajnik.

KLUBOM J. S. Z. V OHIO NA ZNANJE.

Tajnik ohijske državne organizacije razpisuje nominacijo kandidatov za eksekutivo državne organizacije v Ohio. V ta namen postavi vsak klub sedem kandidatov, katerih imena se vpišejo na zato pripravljeno polo, katero pošlje vsem klubom državni tajnik, sodr. Wagenknecht. Dotično polo je takoj po seji poslati na naslov, ki je naznačen na poli, in sicer najkasneje do 15. junija t. l. Vsak klub lahko nominira kateregakoli člana od kateregakoli kluba v državi Ohio.

Dalje imajo vsi klubi pravico izvoliti po enega delegata za državno konvencijo, ki začne zborovanje v Clevelandu, O. dne 20. julija t. l. Delegata je prijaviti državnemu tajniku.

Tajništvo J. S. Z.

VABILO.

Milwaukee, Wis.

Rojakom v Milwaukee in okolici se naznaja, da priredi Slov. soc. klub znanstveno predavanje v soboto 9. junija v Iliria dvorani. Začetek ob 8. zvečer.

Ker je to velezanimivo prvo znanstveno predavanje v naši naselbini, se pričakuje od tukajšnjih Slovencev in Hrvatov najobilnejša udeležba.

V nedeljo 10. junija veliki javen ljudski shod v istih prostorih; začetek ob 2. popoldne.

Svoboda govora jamčena. Predavatelj oziroma govornik bo sodrug Etbin Kristan.

Odbor.

Slovenci V CLEVELANDU Pozor!

V soboto 9. junija t. l. ob 7:30 uri zvečer bode shod za ustanovitev slovenske zadružne zveze v "Birkovi dvorani", 6006 St. Clair Ave.

Kdor ima pravo voljo in dober namen koristiti sam sebi in svojemu bližnjemu, naj pride na zborovanje.

V združenju in v slogi je moč.

Pripravljalni odbor.

Johnstown, Pa.

Na redni mesečni seji tukajšnjega soc. kluba štv. 65 J. S. Z. je bilo sklenjeno, da se za Johnstown in okolico ustanovi konzumno društvo. Ustanovna seja se vrši dne 24. junija v dvorani društva "Adrija". Rojaki, nezaslišana draginja, katera je pred kratkim posebno hudo zavladala, tlači posebno delavske sloje neusmiljeno k tlom. Da se ista po mogočnosti vsaj nekoliko omeji in olajša, potem druzega izhoda ni kakor z ustanovitjo svoje konzumne prodajalne.

Vabi se, da se vsi delavci iz Johnstowna in okolice tega shoda polnoštevilno udeleže in izrazijo svoja mnenja.

Za klub štv. 65

Frank Likar, taj.

Naznanilo.

Soc. klub v Conemaugh, Pa. ima še za prodati 12 "Družinskih Koledarjev", letnik 1917. Če kdo katerega želi naj pošlje 50c na sledeči naslov: Frank Podboj, box 862, So. Fork, Pa.

LISTU V PODPORO.

Anton Gabrenja, Conemaugh, Pa. 80c. — Lorenc Bratanič, Milwaukee, Wis. 50c. — Max Slanovec, Pittsburgh, Pa. 40c. — Joe Hrovat, Pullman, Ill. 25c. — Fr. Robič, Herminie, Pa. $1.00. — Fr. Kunstelj, Cambridge, O. zato ker sem socialist $1.00 — Jos. Britz, White Valey, Pa. 50c. — Louis Britz, Glencoe, O. 50c. — Steve Jamnik, Auburn, Ill. 30c. — Mrs. Mary Drnota, Piney Fork, O. 50c. — Jakob Rupert, 50c. in Fr. Podboy 50c. Oba v So. Fork, Pa. — F. A. Vider, Ely, Minn. 40c.

Vsega . . . . . $ 7.15
Zadnji izkaz 103.38

Skupaj $110.53

NAZNANILO.

Klub "Mladi vrh" štev. 13. J. S. Z. v Sygonu, Pa. priredi dne 16. junija t. l. veliko letno veselico, kar naj cenjeno občinstvo blagovoli vzeti na znanje in nas polnoštevilno posetiti na omenjeni dan.

Lovrenc Kaučič, tajnik.

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo $2.00 na leto, za pol leta $1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

ZASTOPNIKI PROLETARCA

ARIZONA.
Lowell in okolica: William Krall, box 3596.

ARKANSAS.
Fort Smith — Jenny Lind: Frank Gorene, R. F. D. 3, box 165.
Huntington: Karol Petrič, box 204.

COLORADO.
Pueblo: Charles Pogorele, 508 Moffat in Louis Korošec, 308 Plum St.
Denver in okolica: Erazem Gorshe, 4964 Pearl St.

INDIANA.
Clinton: J. Musar, Lock B. 449.
Indianapolis: J. Bruder, 710 Holmes st.
Kokomo: Louis Zakrajšek, 803 W. Woodland Ave.

KANSAS.
Columbus: Martin Jurečko, R. R. 3, box 60.
Dunkirk-Pittsburg: Thomas Wolk, R. R. box 172.
Gross, Kans.: Frank Smerdu, box 53.
Franklin—Girard: Fr. Wegel, box 38.
Frontenac: John Bedene, box 154; Jos. Umek, box 7.
Mulberry: Mike Krulc, R. R. 2, box 38.
Mineral: Fr. Kolitz, box 32.
Radley: John Goršek, P. O.
Stone City: Mike Fine, box 496.

MICHIGAN.
Detroit: F. C. Oglar, Joe Preimer in Thos. Petrič in Herman Grebenc, 129 South St.

MINNESOTA.
Chisholm: Math. Richter, box 308.
Ely: John Teran, box 432; F. A. Vider, box 342.
Eveleth: Jacob Ambrožič, 419 Pierce st.

MONTANA.
Bear Creek: Frank Daničck, P. O.
Butte: Ig. Bozovičar, 2337 Walnut St. in Mike Zumer, 2106 Jew St.
East Helena: J. B. Mihelich, L. B. 200.
Red Lodge: John Urlieb, box 734.
Klein in okolica: John Gerkman, Gen. Del.

OHIO.
Barberton: Frank Merzlikar, box 121.
Cleveland: Math Petrovčič, 1096 E. 67. St., Edward Branisel, 6025 Glass ave., Edward Branisel, 6025 Glass ave., Louis Stegovec, 1107 E. 61. St. Jos. Franceskin, 6609 Bonna Ave. in Frank Miksha, 1163 E. 61 St.
Collinwood: Anton Kužnik, 372—156th St., John Zupanc, 15707 Waterloo Rd., Jos. Skupek, 1107 E. 61st St., Joe Kunčič, 439 E. 156th St in J. Rasinovich, 15500 Holmes ave.
East Palestine: Jack Istenich, 436 E. Martin St.
Glencoe: Nace Zlemberegr in Louis Bric, L. Box 12.
Lorain: Geo. Petkovšek, 1605 E. 29th St.
Maynard in okolica: Frank Bregar, b. 647.
Struthers: John Rayer, box 540.
Wooster: John Križmančič, box 360.
Youngstown: John Petrič, box 680.

OREGON.
Oregon City: Frank Sajovic, 131—18th St.

OKLAHOMA.
Red Oak: Joe Kogej, box 3.

PENNSYLVANIA.
Broughon: Jacob Dolene, box 181.
Za celo Pa.: Leopold Škoda, Room 129, Bakewell Bldg., Pittsburgh, Pa., in Frank Ahlin.
Braddock: Thomas Petrovich, box 323.
Canonsburg: John Koklich, box 276 in Jože Ambrožič, box 351.
Claridge: Fr. Zurman, box 255.
Conemaugh: Anton Gabrenja in Frank Podboj.
Darragh: Karel Slavič, box 252.
Davis: Frank Kaučič, box 72.
Forest City in Vandling: Frank Ratale, box 685 in Anton Drazler, box 9.
Herminie: Louis Sieber, box 117.
Irwin: Tony Kodrič, R. F. D. 3 — box 106.
Johnstown: Math. Gabrenja, R. F. D. 1, box 120 in Frank Likar, 701 Chestnut Street.
McDonald: John Zabkar, R. F. D. 2, box 143.
Lloydell: Anton Grbec, box 35.
Moon Run: Joe Smoj, box 286.
Morgan: J. Kvartič, box 453.
Midway: John Zust, Lock Box 22.
Southview, Pa.: Tony Zalar, b. 55.
South Fork: Jakob Rupert, box 238. So. Fork.
So. Burgettstown in okolica: Frank Stegovec, box 40.
Trafford: J. F. Bergant, L. Box 252.
W. Newton: Jos. Zorko, R. F. D. 3, box 59.
Wickhaven in okolica: Luka Kralj, box 68.
Willock: Jak. Miklavčič, L. Box 3.
Yukon: Anton Lavrič, b. 8.

UTAH.
Winterquarters: John Reven, box 108.

W. Virginia.
Thomas: Frank Kocjan, box 272.
Milburn in okolica: Anton Stražišar.

WASHINGTON.
Roslyn: Mart. Smolnik, b. 935.

WISCONSIN.
Kenosha: Frank Zerovec, 18 Howland Ave.
Milwaukee: Joe Kraine, 369—1st ave. in Albert Hrast, 257 — 1st ave.
West Allis: Jacob Oblack, 432—54th Ave. in Max Kodel, 439—54th Ave.

WYOMING.
Rock Springs: Math Batich, box 427 in F. S. Tavcher, 674 Ahsay Ave.
Superior: Lucas Croser, box 341.
Sublet: Karl Kramar, b. 116.

ILLINOIS.
Chicago: Frank Aleš, Frank Zaje, 4008 W. 31. St.
Cicero: Frank Mrgole, 5028 W. 25. Pl.
Johnston City: John Slivnik, box 599.
La Salle: Vencel Obid, 438 Berlin St. in John Rogel, 427 Sterling St.
Lincoln: Joseph Tičer, 628 Wichita ave.
Livingston: Frank Krek, P. O.
Pullman: Ant. Oblak, 11331 Langley Ave.
Za Oglesby: Tom. Kralj, La Salle, Ill.
Springfield: Frank Besjak, 1920 So. 14th St.
Mascontah: John Založnik, Box 198.
Panama: Jos. Ferjančič, box 16.
Staunton: Anton Ausec, box 158 in Jos. Mostar, box 351.
Waukegan—North Chicago: Paul Perlay, 427 Belwedere St. in Jerry Spacapan, 1106 McAllister Ave.

ZEMELJSKA TOPLOTA.

Marsikomu se čudno zdi, da je vedno topleje, čim niže se pelje pod zemljo; vsakdo se spomni "hladne" kleti, ki je tudi pod zemljo, in vidi, da je v resnici nekaj nasprotno. Resnica je ta, da se toplota pod zemljo nekaj časa v resnici ravna po topleti pod milim nebom, toda le nekaj niže se je treba spustiti, in dnevne premembe, kakršne se vrše na zemlji, ne opaziš, — opaziti je mogoče le letno izpremembo toplote tistega kraja, — če se pa spustiš še niže, zapaziš, da je toplota v taki globočini popolnoma neodvisna od dnevne temperature dotičnega kraja, ter kaže stanovitno le njegovo letno povprečno toploto. Ako je povprečna toplota pod 0. kakor je n. pr. v severnih krajih od 88—64 stopinj šir., tedaj ostane tudi zemlja vedno zamrznjena. Na ravniku pa je to znamenje zopet povse drugačno, kajti tam je globokost stalne temperature 1—2 m, pravtako je tudi globokost, kjer ostane zemlja blizu zamrznenju. V naših krajih je globokost konštatne temperature 25—30 m, to pomenja, da je v tej globočini zemlja vedno enako topla bodisi poleti ali pozimi.

Tako imajo v pariški zvezdarni 27.6 m globoko klet, v katero je Lavoisier leta 1783 obesil toplomer, ki vedno kaže 11.6 C. Z. globokostjo plasti, na kateri se opazuje stalna temperatura, preneha vpliv solnca. Ako se globokeje v zemlji toplota izpreminja, se ne godi to vsled solnčnega vpliva, temuč vsled lastne zemeljske gorkote, in preiskovanje tega pojava je toliko zanimiveje.

Ta uspeh so dosegli pri kopanju jarkov, predorov, arteških vodnjakov in je redkokdaj v nalaščo znanosti v prid izkopanih jamah. Toda že stari jezuit Anastazij Kircher je leta 1662 spoznal, da se pod plastjo, kjer se pričenja opazovati stalna, od površja zemlje oziroma solnca, neodvisna temperatura, tudi temperatura izpreminja, in sicer: kakor se je gorkota zemlje od površja do stalne temperature vedno nižala, tako postaja onondot v globočini vedno gorkeje. Globokost v mestih, v katerih se gorkota od stopinje do stopinje veča, pa se imenuje "geotermična globokostna stopinja".

To je: vsakih 46.9 45.83, 43.84, 40.45, oziroma 40.— m se gorkota poveča za 1 stopinjo.

V starih rudnikih gorkota kamenja ni več prvotna, temuč se v teku časa izpremeni, posebno tam, kjer je več jarkov medseboj v dotiki in torej zunanjim vplivom pot dostopna. Pa tudi vsaka vrsta kamena ima svojo lastno temperaturo.

Sodeč po tem, bi marsikdo mislil, da se toplota z globočino enakomerno veča brez preseldka do sredine zemlje, a vendar ni tako. Kaj pa je globokost 2000 m v primeru s celo zemljo? Resnica je, da o pravih odnošajih v sredini zemlje ničesar ne vemo; le toliko se sme trditi, da v središču naše zemlje ni vode ali para, kakor so mislili stari učenjaki, temuč da sestoji jedro naše zemlje iz žarečetekočih, toda strjenih snovi, ki so se pokrile v teku časa s plastjo mase, ki je nastala s sodelovanjem vode in ozračja.

Splošna slabost

okamenela jetra, neprebavnost, zoprije in zapeke napravijo bolnika jako slabotnega. Da popravite te nerednosti, preprečite njih nastoj in da ojačite ves vaš sistem, rabite

Severa's Balsam of Life

(SEVEROV ŽIVLJENSKI BALZAM)

IZVRSTNA TONIKA.

Cena 75 centov.

Oni, ki dvomijo, naj blagovoljo čitati naslednje pismo, katero smo pred kratkem prejeli:

"Želim se Vam zahvaliti za Severov Življenski Balzam. Imela sem neprestano bolečine v želodcu, bila sem zelo slaba in tudi teka nisem imela. Co sem porabila eno steklenico Severovega Življenskega Balzama, so izginile vse nerednosti. Prosim, objavite to v časopisju v korist vsem onim, ki imajo podobne bolečine."

Mrs. Pagač of Moquah, Wis.

Kupite Severova zdravila v vaši lekarni. Zahtevajte edinole Severova, da se tako izognete ponaredb. Ako ne morete dobiti Severovih zdravil v vašem kraju, tedaj pišite naravnost na

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Proletariat	.10
Etbin Kristan: Nevarni socializem	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Vojna in socijalna demokracija	.15
Prof. Wahrmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
O konsumnih društvih	.10
Zadružna prodajalna ali konsum	.05
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brošure pošiljamo poštnine prosto.

PROLETAREC,
4008 W. 31st St., CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonške, itd.

Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na váš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača; kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK
1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Kapital, vloge in prebitek znaša nad $6,000,000.

Ko so ljudje dosti nakradli, so razglasili svoj plen za sveto lastnino.

Nekdaj je cerkev učila: Moli in delaj! — Sedaj uči: Moli in ubijaj!

Vlade imajo miljone za ubijanje delavcev, ničesar za kruh za delavce . . .

Razlika med vero in znanostjo je ta:

Vera kliče: Boj se neznanega!

Znanost pa pravi: Glej da spoznaš, kar ti je še neznano!

Pri prehladih

vdrgnite vrat in prsa, kakor tudi stopala s
Dr. Richter-jevim

PAIN-EXPELLER

Učinkuje takoj olajšljivo in prijetno.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra.

25c. in 50c. v lekarnah in naravnost od

P. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Kaj je življenje?

Pred dva tisoč leti so dali Rimljani najboljši odgovor na to vprašanje, ko so rekli: Ni dosti, da samo živimo, temveč imeti moramo tudi zdravje." (Non est vivere, sed valere vita). Brez dobre prebave, pa ni zdravja. Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino pomaga prebavi, izčisti čreva in poživi ves sistem. In ravno zaradi tega je Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino najboljše zdravilo za slabo prebavo zaprtje, glavobol, duševno pobitost, splošno slabost, nervoznost, itd. Vedno zahtevajte edino Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ne rabite okrajšanega imena kot "grenko vino", ker to ni nobena opojna pijača, temveč zdravilo in na to se je treba ozirati posebno še v suhih državah. Cena $1.00. V lekarnah. Trinerjev Liniment daje hitro in gotove rezultate pri revmatizmu, nevralgiji, ponesrečenjih itd. Cena 25 in 50c, v lekarnah, po pošti 35 in 60c. Jos. Triner, 1333—1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

(Konec s 3. strani.)

30 tovariši je bil prišel od Lene sem, "da bi odkril nove dežele". Preiskali so breg na sever in na jug. Sezidali so zimske koče, iz njih je nastal Ohotsk. Tudi znamenit Habarov, kojega doživljaje primerjajo onim Ferdinanda Corteza v Mehiki, se je mudil tukaj ter prvi prinesel vest, o novem morju k rojakom v Jakutsk, l. 1646. Prej že, pozimi 1644—45, se je bil mudil pri Gijakih ob dolnjem Amurju.

Ob Leni in Amurju se pa kozaki niso ustavili, prodirali so dalje proti severovzhodu. Jelisej Buza in stotnik Ivanov sta odkrili reko Jano, prvi po morju od Lene tja, drugi po suhem. Ni še dosti, slišijo o reki Indigirki, l. 1639. so že ob tej reki, v deželi Jukagirov. Bolj so se ustrašili Jukagiri konj nego kozakov, nikdar še niso bili videli takih živali. Šestnajst kozakov je ujelo njihovega kneza in se zmagoslavno borilo s četami domačinov, oboroženih z loki in puščicami. Še naprej jih je gnalo, da Kolime in odtod dalje v deželo Čukčev. Že Isaj Ignatijev je bil plul po morju od Kolime do Čukčev, 1646; trgoval je z njimi, prodajali so mu slonovo kost — mamuti so pokopani tam — in zobove mrožev, Rusi njim pa žal tudi žganje.

L. 1647. se odpravi proti vzhodu celo brodovje, štiri ladjice, na čelu jim kozak Semen Dežnev. A ker je bilo preveč ledu, niso imeli uspeha, čakali so prihodnjega leta in se zopet podali na pot. Sedaj imajo sedem ladij, Dežnev je zopet pri njih; a največ zaslug za odpravo ekspedicije sta imela lovca Holmogorcev in Ankudinov. O štirih ladjah ne slišimo ničesar, tudi o Holmogorcevu ne; baje so ga s tovariši vred ubili Kamčadali. Druge tri ladje, pod poveljstvom Dežneva, so odplule 20. junija l. 1648. od izliva Kolime proti vzhodu. Ledu ni bilo skoro čisto nič, vreme ugodno. Prišli so mimo rtiča, kjer so se najbrže ponesrečile omenjene štiri ladje; naenkrat se pa odpre morje proti jugu, prišli so v Pacifik. Cesta se imenuje danes po Beringu; ni prav, Dežnev jo je odkril. Rtič na severnovzhodnem koncu Azije ima pa danes le njegovo ime, že par let sem, na izrecno željo cara.

V Pacifiku so jih zajeli viharji in jim razbili ladje; Dežnev in petindvajset tovarišev se je podalo peš na pot do Anadirja, kjer so 1649—50 prezimili v "anadirskem ostrogu". Do njihovega taborišča je prišel pa od Kolime tja tudi Šimen Motoro; napravili so si skupno nove ladje in raziskovali bregove, a malo slišimo o njih. Motora so Čukči ubili, o Dežnevu pa ne vemo, ali je prišel nazaj ali ne. Vsekako je Dežnev eden prvih odkriteljev in Hellwald imenuje njegove uspehe najvažnejše vseh odkritij izza 1492. Morebiti je videl tudi že obalo ameriško, saj je cesta široka samo 92 km. vreme je bilo pa krasno, kakor pravi sam.

Delovala sta ob skrajnem robu starega sveta tudi kozaka Staudbin in Buldakov. Slišali so o Kamčatki, udarili jo tja, Vladimirja Atlasova imenujejo odkritelja tega velikega polotoka; sledili so drugi, prišli so l. 1706. po neprestanih bojih z domačini do najjužnejšega tamošnjega rtiča, do Lopatke. Videli so otoke Kurile, podjarmili si jih deloma in se bližali Japonski. Najznamenitejši teh Rusov je kozak Ivan Kozirevskoj, l. 1712.—13. je bil večkrat na Kurilih in poslal poročila o njih v Moskvo.

V onih časih so Rusi odkrili tudi Ameriko, od zahoda tja. "Dočim v Severni Ameriki po poltretjem stoletju naseljniki niso prišli niti do Skalnega gorovja, so porabili kozaki komaj pol stoletja za pot skozi celo severno Azijo, od Obe tja do Beringove ceste."

IVERJE.

Pri volitvah izvrševalnega odbora poljedelskih delegatov v Petrogradu so dobili socialistični poljedelski minister M. Černov 810, Katarina Breškovskaja, "mati ruske revolucije", 809, Kerenskij 802 glasova. Med izvoljenimi je tudi Vera Fignerova, voditeljica socialističnih žensk. Med propadlimi je anarhist knez Krapotkin in radikalni revolucionarec Lenin. Maksim Gorkij, ki ni kandidiral, je dobil 8 glasov.

Norveški socialisti so sklenili, da razglase 6. junija enodnevno stavko kot protest proti neznosni dražitvi živil.

Po vsem svetu postaja vprašanje živil od dne do dne bolj akutno in dokazuje nesposobnost kapitalističnega sistema, čim nastopi kakšna kriza. V tem oziru je vojna kakor vsako zlo izvrstna učiteljica.

Avstrijski parlament se je torej navsezadnje vendar sešel in Clam Martinic je še ministrski predsednik. Da bi imel sestanek parlamenta zelo velik pomen, se seveda ne more trditi, kajti nobena imuniteta ne bo v sedanjih časih dovolj močna, da bi varovala odkritosrčnega poslanca, ki bi hotel brez obzirov povedati svoje mnenje in izreči svoje zahteve. Kaj se v takem slučaju zgodi, je pokazala Liebknechtova afera v Berlinu.

Ves avstrijski parlament je v duši neavstrijski, protiavstrijski. Čehi, Jugoslovani hočejo samostalnost, Poljaki žele združitev z obnovljeno Poljsko, Rusini z Ukrajino, Rumuni z Rumunijo, Italijani z Italijo, Nemci z Nemčijo, le da bi "radikalnejši" med njimi radi združitev cele Avstrije z Nemčijo. A kdo se bo upal zdaj v dunajskem parlamentu izreči, da je za svet edina korist, če Avstrijo hudič vzame?

Vse parlamentarno zasedanje v Avstriji ne more biti v sedanjih razmerah nič druzega, kakor velik humbug, namenjen da prevari na eni strani tuji svet, češ, da je Avstrija vendar konstitucionalna država, na drugi pa svoje ljudstvo, ki je že čez grlo sito vojne, pa ga je treba tolažiti, da se izprešajo še nove žrtve iz njega.

Na dan otvoritve avstrijskega parlamenta je bila na Dunaju, kakor se poroča preko Kodanja, velika demonstracija. Delavci so imeli shode v raznih krajih mesta, potem je pa velih sprevod korakal čez Ring in demonstriral za mir.

Avstrijski prestolni govor je obsegal nekoliko fraz o miroljubnosti Avstrije in kakor se razume že samo ob sebi, je ponovil Karl von Habsburg Lothringen staro laž, da je bila Avstriji vojna vsiljena. Te lumparije smo se že tako privadili, da se nihče več ne razburja zaradi nje. Toda če ni razburjenja, si gospodje na Dunaju vendar ne smejo domišljati, da se zato sedaj te laži verjamejo. Da bi Karl sedaj rad imel mir, je kajpada verjetno; ampak nad Avstrijo se maščuje sedaj greh začetka. Šla je v vodo, zdaj pa ne more priplavati na suho, ker ni to več od nje odvisno. Tako se kaže klavrna slabost monarhov, ki mislijo, da drže svet kakor žogo v krempljih, pa so sami le žoge.

Iz Kodanja poročajo: Avstrijsko-ogrsko javno mnenje, kakor ga razlaga uradna avstrijska tiskovna pisarna v depeši, ki baje obsega rezultate žurnalistične diskusije o vojnih ciljih monarhije, podpira v splošnem predloge zunanjega ministra grofa Černina, ki gredo za mirom brez aneksij, kolikor se tiče Rusije.

Razglaša se pa, da se postavlja "javno mnenje" proti obnovitvi Srbije, kakršna je bila pred vojno, da se zahteva aneksija črnogorske gore Lovćen, ustanovitev avtonomne, od Avstrije odviane Albanije, razširjenje mej na račun Italije, ustanovitev balkanske colninske zveze, odvisne od Avstrije, in nekakšna oblika vojne odškodnine, ki bi odškodila monarhijo za ogromne stroške in gospodarsko preporodila deželo.

Tisti, ki poznajo metode avstrijskega tiskovnega urada, ki je formalno in oficijelno oddelek avstrijskega zunanjega ministrstva, ne dvomijo o tem, da so pogoji, ki jih objavlja kot zahteve "javnega mnenja", nazori grofa Černina. Pa tudi ne dvomijo, da je ob takih pogojih mir nemogoč.

Poganstvo.

Stari narodi, ki so ustvarjali bogove, kjerkoli je bil za katerega prostorček, v zraku in v vodi, na vrhovih gora in v globočinah prepadov, v gozdovih in puščavah, sredi zemlje in v oblakih, so imeli tudi za vojno posebnega boga, ne glede na to, da so se sploh vsi nesmrtniki večalimanj vtikali v vojno. In za zmago so imeli celo žensko boginjo.

To je bilo v starih časih, ko še ni Jehova ustvaril človeka po svoji podobi, ampak so bogovi nosili človeško obliko. Bilo je v divjih časih, nad katerimi smo dandanes vzvišeni kakor oblaki nad meglo.

Danes ne poznamo nobenega boga več, ki bi se imenoval Ares, Mars, Thor ali podobno.

Danes imamo veliko civilizacijo, visoko kulturo, najpopolnejšo, od samega boga razodeto, z božjo smrtjo ustanovljeno, z božjim vnebohodom potrjeno vero.

Danes imamo boga ljubezni.

Vsi maliki so odpravljeni; samo enega edinega boga imamo; samo boga ljubezni.

Samo boga ljubezni? . . .

Ali se vam ni zdelo, da se je razlegel porogljiv smeh kakor orkan po vsemirju? Nemara satanov smeh?

Samo enega edinega boga imajo civilizirani, kulturni, krščanski narodi, ki nosijo njegovo ime.

Toda kakšen bog je to?

Bog ljubezni! Tako uče svoje otroke, tako pišejo v svojih verskih knjigah.

Samo bog Zeabot živi; Mars je mrtev, in Perun in vsi drugi. Malikovalstva ni več.

Tako pravijo. Ali če je stari bog vojne resnično odstranjen, ni odpravljeno njegovo rokodelstvo, in tudi bog ni odvzet pokliču umora in uboja. Le izpremenili so ga.

Božanske naloge so koncentrirali in dodelili so vse enemu samemu bogu.

Krščanski bog ni nič manj bog vojne kakor stari arirski, persijski, egiptovski, grški, rimski, germanski in slovanski bogovi. Le da so biti takrat razdeljeni kakor v kakšnem ministrstvu, sedaj pa upravlja eden vse.

Tako nas uče kristjani sami. Oni molijo svojega boga, naj izpolni njih vojaške želje, naj jim blagoslovi puške in bajonete, topove in torpede, kakor jih v njegovem imenu na zemlji blagoslavljajo kaplani in kurati in škofje. Oni molijo, naj jim nakloni uspeh na bojišču, naj jim pomaga pobiti mnogo, mnogo sovražnikov, razdejati mnogo mest, popaliti mnogo vasi, potopiti mnogo ladij.

Oni zahtevajo, naj uniči armade nasprotnikov, ki so njegovi otroci kakor tisti, ki tako prosijo.

Vse to zahtevajo od boga ljubezni.

Vidi se, da verujejo res v vsegamogočnost svojega boga, ker so prepričani, da združi lahko vsa nasprotja v sebi: Neskončno dobroto, z neskončno okrutostjo, neskončno ljubezen z neskončnim sovraštvom.

Ustvarili so sicer hudiča za vse, kar je slabega na svetu. Ali kakor pozabijo včasi na boga, so pozabili na satana. Sicer bi bili sedanjo vojno menda pripisali Luciferju.

Toda zdaj mu je ne morejo več vpisati na rovaš, ker so s svojimi molitvami pokazali, da jo smatrajo za delo svojega boga.

Tudi mesto lepe Nike, grške boginje zmage, ni ostalo izpraznjeno: nanj so postavili Marijo, deviško mater božjo, in njo prosijo sedaj za svojo zmago in za poraz nasprotnika.

To vero imenujejo krščansko, najlepšo, najidealnejšo, najpopolnejšo. Sebe imenujejo kristjane.

Pa so malikovalci, nič drugači kakor tisti, katerim so porušili stare malike. Ne novega, velikega, božanskega boga, ampak novega, vse druge v sebi obsegajočega malika so postavili na njegovo mesto.

Če je Kristus res umrl na križu, je umrl zastonj.

JAKO VAŽNO VPRAŠANJE?

"Ali sem že poslal zaostalo naročnino za "Proletarca"?
Še ne! —

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housa".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing Housa je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnile zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Banka je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Banka pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam $100.00 in $500.00 zlatih hipotečnih bondov.

F. Stepina

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE

Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom na izletu
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev.: 224 m.

Ako želiš čitati najnovejše in dobre novice, potem se naroči na "Milwaukee Leader" največji socialistični dnevnik vzhodno od mesta New York. Stane 25c na mesec. Milwaukee, Wis.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 480 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E. Ohio St., Chicago, Ill.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.
Okusno, hitro in zanesljivo dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta. Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave, Chicago, Ill.
(Adver.)

SLOVENCI
pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto $3.00, pol leta pa $1.50.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: **2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.**

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

V teh dnevih velike draginje
bi se moral vsakdo varovati pred boleznijo, ki pomeni velike izdatke za hišo. Popolna resnica je v pregovoru. "Forewarned is Forearmed". Slaba prebava glavobol, zguba okusa, splošna slabost, vsi taki znaki vas opozorujejo, da iščete zanesljivega zdravila — malo pozornosti vašim črevam, bo vam pomoglo preprečiti sitne neprilike.

Trinerjovo Ameriško Zdravilno Grenko Vino
je tisto zdravilo, katerega potrebujete v takih slučajih. Isto izčisti čreva, odstrani zbrano neporabno tvarino, v kateri se rode in množe razni bacili, pomaga prebavi, povrne okus in ojači kri in želodec, ki so potem vstanu braniti se pred večino napadajočih bacilov. aZ gori označene slučaje, nadalje za nervoznost, želodčne neprilike pri ženskah ob času življenske premembe, kakor tudi pri premogarjih v premogarskih okrajih, itd., je priznano to zdravilo za najboljše izmed vseh enakih pripravkov. To vino je pripravljeno iz grenkih zelišč, koreninic in lubja, ki imajo znane zdravilne moči in iz čistega, naravnega, močnega rdečega vina. Isto je dobro tudi za najbolj občutljiv želodec. Cena $1.00. V lekarnah.

Trinerjev Liniment
vam prinese v hišo pravo družinsko zdravilo. Je nepreskoljiv za revmatizem in nevralgijo, je izvrsten pri ponesrečenju, za zvijenje, otekline, okorel vrat, itd. Je jako poživljajoč za utrujene mišice po težkem delu ali dolgi hoji. Cena 25 in 50c v lekarnah, po pošti 35 in 60c.

Trinerjev Cough Sedative
je najbolj zanesljivo zdravilo zoper prehlade in kašelj, hripavost, vnetje sapnika, naduho, itd. Cena ista kakor za liniment.
Trinerjeva zdravila so dobila najvišje mogoče nagrade na mnogih mednarodnih razstavah. Zadnje nagrade: Zalta kolajna—San Francisco, 1915, Grand Prix—Panama, 1916.

JOS. TRINER
kemik izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Prirejen po načinu, ki ga je rabil star moder menih
SOROL
se je izkazal čudovito uspešnem za krče želodcu in trebuhu, bola nvrat, naduho, glavobol, izgubo teka, prehlad v glavi, itd. itd.
Priredi ga ista kompanija, ko dela slavni "Pain Expeller" staro vredno sredstvo za vdrgnenje.
Pameten človek ima eno steklenico vedno pri rokah 25c in 50c v vseh lekarnah, ali pa pri
F. AD. RICHTER CO.
74-80 Washington Street, NEW YORK

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in rentgenolog.
Zdravniška preiskava brezplačna—plača šati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Uradnje od 1 do 3 po pol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovensko.

AD. ZAMSKY
Artistični Slovanski
...Fotograf
Posebno pozornost za slike novoporočencem.
Obiščite nas, in prepričajte se!
1255 W. 18th St. Med Throop in Allport ulico.